Reg. No. B 876.

શ્રીજૈન શ્વેતાંબર મૂર્તિપૂજક બોર્ડીંગના હિતાર્થે પ્રકટ થતું,

सर्वं परवशं दुःखं, सर्वमात्मवशं सुखम् ।
एतदुक्तं समासेन लक्षणं सुखदुःखयोः ॥

વર્ષ ૧ લું. અંક ૧૦ મો.

બુદ્ધિપ્રભા.

(LIGHT OF REASON.)

नाहं पुद्गलभावानां कर्त्ताकारयिता न च ।
नानुमन्तापि चेत्यात्म-ज्ञानवान् लिप्यते कथम् ॥

પ્રગટકર્ત્તા,
અધ્યાત્મજ્ઞાન પ્રસારક મંડળ.

વ્યવસ્થાપક,
શ્રી જૈન શ્વેતાંબર મૂર્તિપૂજક બોર્ડીંગ;
નાગોરીસરાહ–અમદાવાદ

વાર્ષિક લવાજમ–પોસ્ટેજ સાથે રૂ. ૧–૪–૦. સ્થાનિક ૧–૦–૦

અમદાવાદ. શ્રી 'સત્યવિજય' પ્રેસમાં સાંકલચંદ હરીલાલે છાપ્યું.

વિષયાનુક્રમણિકા.

વિષય.	પૃષ્ટ.
ચેતીને આત્મસુખ શોધ...	...૨૮૫
દયારત્ન.	...૨૯૦
શ્રીમંત મહારાજા ગાયકવાડ સરકારની રૂબરૂ લક્ષ્મીવિલાસ પેલેસમાં જૈન મુનિશ્રી બુદ્ધિસાગરજી મહારાજે આપેલું ભાષણ..	૨૯૭
મુનિરાજ શ્રી બુદ્ધિસાગરજી કૃત આત્મભાવના.	...૩૦૩
જ્ઞાનસુગંધ...	...૩૦૯
આત્મહીરો ક્યી રીતે જડી શકે ?	૩૧૦
જૈન: ધાર્મિકજ્ઞાન, જ્ઞાનથી થતા ફાયદા જ્ઞાનનું માહાત્મ્ય....	...૩૧૨
માસિક સમાલોચના. ...	...૩૧૪
અમુલ્ય તક.	...૩૧૭

ગાયકવાડ કેળવણી ખાતા તરફથી

ઇનામ તથા લાયબ્રેરી માટે

મંજુર થયેલું.

ગુરૂદર્શન

જેમાં દાન, શીળ, ક્ષમા, વૈરાગ્ય, વીર્ય, ધ્યાન અને જ્ઞાન એ સાત સદ્‌ગુણો ઉપર બહુજ અસરકારક શૈલિમાં દષ્ટાંતો સહિત વિવેચન કરવામાં આવ્યું છે આ ગુરૂદર્શનમાં ઉચ્ચ જીવન ગાળવાને અત્યંત ઉપયોગી વ્યવહારિક સુચનાઓ (Practical hints) આપવામાં આવેલીછે. તેનું હિંદી ભાષાંતર પણ છપાઈ તૈયાર છે. કીંમત ૦–૬–૦.

બુદ્ધિપ્રભાના ગ્રાહકોને ૦–૪–૬ પોષ્ટેજ સાથે.

પુસ્તક મળવાનું ઠેકાણું—બુદ્ધિપ્રભા ઓફીસ—અમદાવાદ.

ઝવેરી લલ્લુભાઇ રાયચંદ હોમફોર ઇન્કયુરેબલ પૉપર્સ.

અમદાવાદ.

જે લોકોના રોગ કોઈપણ રીતે મટી શકે તેમ ન હોય, તેવા અસાધ્ય રોગવાળા ગરીબોને મદદ કરવાને ઉપર જણાવેલી ઈસ્પીટાલ તા. ૧૩ જાનેવારી સને ૧૯૦૯ ના રોજ અમદાવાદના મહેરબાન કલેકટર સાહેબને હાથે ખોલવામાં આવી છે. તેને જે કંઈ મદદ આપવામાં આવશે તે આભાર સાથે સ્વીકારવામાં આવશે.

મદદની રકમ નીચેને શીરનામે મોકલી આપવી.

" બુદ્ધિપ્રભા " ઓફીસ, નાગોરીશરાહ, અમદાવાદ.

બુદ્ધિપ્રભા.

(The Light of Reason.

ब्रह्मानन्दविधानके पटुतरं शान्तिग्रहद्योतकम् ॥
सत्यासत्यविवेकदं भवभय–भ्रान्तिव्यवच्छेदकम् ॥
मिथ्यामार्गनिवर्तकं विजयतां स्याद्वादधर्मप्रदम् ।
लोके सूर्यसमप्रकाशकमिदं 'बुद्धिप्रभा' मासिकम् ॥

વર્ષ ૧ લું. તા. ૧૫ મી જાન્યુઆરી સન ૧૯૧૦. અંક ૧૦ મો.

(ચેતીને આત્મસુખ શોધ.)

ચેતી લેને જીવડા ઝટપટ, ભવની મમતા છે ખોટી,
જોયું સઘળું ચાલ્યું જાશે, સાથ ન આવે લંગોટી, ૧
રાવણ સરખા રાજા ચાલ્યા, કોઇક ચાલ્યા ચાલે છે.
ભવપન્થમાં જીવ મુસાફર, ઠરે ઠામ સુખ મ્હાલે છે; ૨
શાયાબંગલો માટીનો છે, તેમાં શી મમતા કરવી
આંખ મીંચાએ પડી રહે સહુ, સમજી સિદ્ધદશા વરવી; ૩
કાળ અનાદિ ભવમાં ભટક્યો, પણ આવ્યો નહિ ભવ પારો,
ક્ષણ ક્ષણ આયુ અંજલિ જલવત્, ઘટે અરે આતમ તારો ૪
જલ્દી ચેતો જલ્દી ચેતો, કાળ ઝપાટા શિર દેતો
અણધાર્યું અરે જાવું અંતે, સમજે તે શિવસુખ લેતો; ૫
મ્હારૂ મ્હારૂ માની નાહક, મુંઝાયો જડમાં ખાલી.

બાહ્યકલ્પના ખોટી જાણી, ઠાઠ તજીદેને ઠાલી ૬
આતમ તે પરમાતમ સાચો, અનંત સુખનો છે દરિયો.
આરે કાયામાં ચેતનહીરો, અનંત જ્ઞાનાદિક ભરિયો; ૭
લક્ષ્ય સાધ્ય ચેતનને કલ્પી, અન્તર સૃષ્ટિમાં ઉતરો
અનુભવાનંદ સુખવિલાસી, પરમ પ્રભુતા પ્રાપ્ત કરો ૮
તીર્થરૂપ શ્રુતજ્ઞાને સોહે, ક્ષણે ક્ષણે ચેતન ધ્યાવો,
બુદ્ધિસાગર પરમ મહોદય, પરમબ્રહ્મ પદવી પાવો. ૯

દયારત્ન.

(લેખક મુનિશ્રી બુદ્ધિસાગરજી મુ. સાણંદ.)

दया धम्मस्स जणणी–दया धर्मस्य जननी.

જગતમાં દયાના સમાન કોઈ ધર્મ નથી, દયા ધર્મની માતા છે. જેમ માતા પુત્રને પાળીને ઉછેરેછે તેમ દયા પણ ધર્મરૂપ પુત્રને પાળી ઉછેરે છે. ત્રણ ભુવનમાં દયાના સમાન કોઇ ઉત્તમ ધર્મ નથી. દયાનું જેટલું વર્ણન કરીએ તેટલું ઓછું છે. દયાથી સર્વ જગતમાં શાંતિ વર્તે છે. ઉચ્ચમાં ઉચ્ચ પદવીની પ્રાપ્તિ પણ દયાથી છે. ખરેખર જગતની ઉન્નતિ દયાથી છે. દયાવિના ઉત્તમ અવતાર પણ મળી શકતો નથી. દયાવિના આત્મા એક ક્ષુદ્રપ્રાણીસમાન જાણવો. સર્વ વ્રતોમાં દયાવ્રત મોટામાં મોટું છે. કામકુંભ–કલ્પવૃક્ષ વગેરે પદાર્થો જે ઇષ્ટવસ્તુ આપી શકતા નથી તે ઇષ્ટવસ્તુઓની પ્રાપ્તિ કરાવનાર દયા ધર્મ છે–દયાથી અષ્ટ કર્મનો નાશ થાય છે. દયાની કિંમત થઇ શકતી નથી. દયાવિના નિર્મળબુદ્ધિ પણ રહી શકતી નથી. દયાથી મુક્તિ કરતલમાં સમજવી. નાકવિના જેમ મુખ શોભતું નથી, મનુષ્યવિના જેમ નગર શોભતું નથી, પતિવ્રતવિના જેમ સ્ત્રી શોભી શકતી નથી, પુરૂષાર્થ વિના જેમ પુરૂષ શોભી શકતો નથી તેમ દયા વિના આત્મા શોભી શકતો નથી. જે ધર્મમાં દયા નથી, તે ધર્મ તે અધર્મ ગણાય છે. દયા વિના તપ, જપ, સંયમ પણ ધર્મને ઉત્પન્ન કરી શકતાં નથી. જગતમાં જે જે મહાન્ મહાત્માઓ ગણાયા છે, તેઓ ખરેખર દયાના પ્રતાપથીજ ગણાયા છે. દયાથી પરમાત્મપદ પ્રાપ્ત થઈ શકે છે. દયાવિના પ્રભુથી પણ ત્રણ કાલમાં મુક્તિ આપી શકાતી નથી. આંતરની લાગણી પણ દયાના તરફ દરેક મનુષ્યોની સ્વાભાવિક થાય છે. દયાવિના જંગલમાં વા ગુફામાં રહેવું તે ખરેખર સિંહની વૃત્તિને ધારણ કરે છે. શ્રી કેવલીભગવાન્

પણ દયાનું પૂર્ણસ્વરૂપ વર્ણન કરી શકે નહીં. પ્રત્યેક મનુષ્યોની નિર્મલબુદ્ધિ કરાવનાર દયા છે. દયાવિના કોઇ યોગમાર્ગમાં પ્રવેશ કરી શકતો નથી. દયાવાન્ સર્વશાશ્વત સુખના સંયોગો મેળવી શકે છે. સર્વ જીવોની દયા પાળનાર અવશ્ય પરમાત્મપદ પ્રાપ્ત કરી શકે છે. સર્વ જીવોની સાથે ભ્રાતૃભાવ રાખવો હોય તો દયાવિના બની શકતો નથી. સર્વ જીવોનું ભલું કરવું. કોઇ જીવનું બુરૂં ઇચ્છવું નહીં, તે દયામાં સમાય છે. પરમેશ્વરના નામના પોકારો કરી કરીને સ્તુતિ કરો પણ જ્યાં સુધી દયા નથી, ત્યાં સુધી પોકારો તે ખરેખર અરણ્યમાં રૂદન સમાન છે. પરમેશ્વરના નામની માળાઓ ગણો પણ જ્યાં સુધી હૃદયમાં દયાદેવીએ વાસ કર્યો નથી ત્યાં સુધી માળાઓના ઢગલાથી કંઇ થઈ શકતું નથી. શામાટે આડા અવળા ભટકવું જોઇએ: દયા કરો તો તમારા આત્મામાંજ મુક્તિ છે. સર્વ કર્મથી મૂકાવું તેને મુક્તિ કહે છે તેની આરાધના દયાવિના થઈ શકતી નથી. દયાથી ખરેખર સર્વ જીવો મુક્તિપદ પ્રાપ્ત કરી શકે છે. પણ ભવ્યો સમજશો કે જ્ઞાનવિના દયા થઇ શકતી નથી. દશવૈકાલિક સૂત્રમાં કહ્યું છે કે **પઢમં નાણં તઓ દયા.**

જ્ઞાનવિના દયા થઇ શકતી નથી.

પ્રથમ જ્ઞાન, અને જ્ઞાનથી દયા થઈ શકે છે. જ્ઞાનવિના એકેન્દ્રિય આદિ જીવોને ઓળખી શકાતા નથી. સર્વ પ્રકારના જીવોનું જ્ઞાન કરવા માટે જિનાગમોનું વાચન તથા શ્રવણ કરવું જોઇએ. જૈનશાસ્ત્રમાં જીવના ભેદોનું જે વર્ણન કર્યું છે તે અન્યત્ર જોવામાં આવતું નથી. જૈનશાસ્ત્રો વાંચતાં સર્વ જીવોનું સ્વરૂપ સમજાય છે, માટે દયારૂપ અમૂલ્ય રત્નની પ્રાપ્તિ કરવાની ઇચ્છાવાળાએ પ્રથમ સદ્ગુરૂ પાસે જીવતત્ત્વનું જ્ઞાન કરવું જોઇએ. જૈનસૂત્રો તથા ગ્રંથોમાં દયા પાળવાની જે જે આવશ્યકતા છે તે યુક્તિપ્રમાણથી સારી રીતે બતાવી છે. દયાના પાળનાર વિશેષતઃ જોતાં જૈનો છે એમ સર્વ દર્શનવાળાઓ કબુલ કરે છે. દયાના સિદ્ધાંતોના શ્રવણથી જૈનવર્ગમાં એટલી બધી અસર થઇ છે કે તે દયાના માટે સદાકાળ પ્રયત્ન કરે છે અન્યધર્મવાળાઓ એકદેશીય સ્વાર્થિક દયામાં વિશેષતઃ પ્રયત્ન કરે છે ત્યારે જૈનો સર્વદેશીય દયાને માટે પ્રયત્ન કરે છે.

દયાની શી જરૂર.

સ્વાભાવિક પ્રશ્ન થશે કે, દયાની શી જરૂર છે શું જીવોની દયા ન કરીએ તો શું કંઇ હરકત આવે છે? દયા વિના શું આત્માની ઉન્નતિ થઈ શકતી નથી? પ્રત્યુત્તરમાં કહેવું પડશે કે, દયાના પરિણામવિના આત્માને લાગેલાં કર્મ ખરી જતાં

નથી. જેમ જેમ દયાના વિચારો જોસભેર થાય છે તેમ તેમ આત્માના અસંખ્ય પ્રદેશોમાં લાગેલી કર્મની પ્રકૃતિયો ખરવા માંડે છે અને જેમ જેમ કર્મ ખરે છે તેમ તેમ આત્મા પુણ્યાદિક સામગ્રીથી ઉચ્ચ અવતાર ધારણ કરે છે, નઠારાં નીચશરીર બદલીને ઉચ્ચ શુભ મોક્ષપ્રાપ્તિ કરાવનાર શરીરોમાં પ્રવેશ કરે છે, દયાના વિચાર વિના મનમાં અશાંતિ રહે છે, ચિત્ત ચંચળ રહે છે. સર્વ જીવોની સાથે વૈર બંધાય છે માટે દયા કરવાની ખાસ જરૂર છે. પતંજલિએ પણ યોગપાતંજલમાં કહ્યું છે કે—**અહિંસા પ્રતિષ્ઠાયાં વૈર ત્યાગઃ**

અહિંસાની સિદ્ધિ થતાં વૈરનો ત્યાગ થાય છે.

ખરેખર સર્વ જીવોની સાથે દયાથી વર્તવામાં આવે છે ત્યારે કોઈ જીવોની સાથે વૈર રહેતું નથી, તેજ કારણથી મોટા યોગીન્દ્ર પુરૂષો ધ્યાન કરે છે ત્યારે તેમની પાસે આવીને સિંહ વગેરે ક્રૂર પ્રાણીઓ બેસે છે તોપણ તે યોગીન્દ્રોને હરકત કરી શકતાં નથી. સર્વ જીવોનાપર જેમણે પૂર્ણ દયા કરી છે, તેનો આત્મા એટલો બધો ઉચ્ચ હોય છે કે તેનાપર સિંહ વગેરેથી ક્રૂર દૃષ્ટિથી જોઇ શકાતું નથી. શ્રીમહાવીરપ્રભુને ચંડકોશિયો સર્પ કરડ્યો પણ સર્વ જીવોપર અત્યંત દયા હોવાને લીધે પ્રભુની કૃપા દૃષ્ટિથી ઉલટો ચંડકોશિક સર્પ બોધ પામ્યો, અહો પ્રભુની કેવી દયા ? ! ! કોઇ ઉપર વૈરભાવ જ્યાં સુધી છે ત્યાં સુધી દયાની પૂર્ણ સિદ્ધિ થઈ શકતી નથી. **આત્મવત્ સર્વભૂતેષુ યઃ પશ્યતિ સ પશ્યતિ.** પોતાના આત્માની પેઠે જે સર્વ જીવોને દેખે છે તેજ દેખતો જાણવો. આ વાક્ય પણ દયાનીજ સિદ્ધિ કરનાર છે. પોતાના સમાન અન્યને દેખવા એ દયાનો ઉચ્ચ માર્ગ છે. આવી અલૌકિક દયાથી આત્મા ખરેખર અનંત સુખ પ્રાપ્ત કરી શકે છે. આવી ઉત્તમ દયાની સિદ્ધિ, અનેકાન્તમાર્ગમાં થઈ શકે છે. જિનદર્શનમાં સ્વદયા અને પરદયાની સિદ્ધિ થાય છે, વ્યવહારદયા અને નિશ્ચયદયાની પણ સિદ્ધિ જિનદર્શનમાં યથાર્થ થઈ શકે છે. જે મનુષ્યો આત્માનું અસ્તિત્વ સ્વીકારતા નથી તેમના મનમાં દયાની સિદ્ધિ થઇ શકતી નથી કારણ કે જ્યારે આત્મા નથી ત્યારે દયા શામાટે પાળવી જોઇએ ! દયા ન

સ્યાદ્વાદ દર્શનમાં દયાની સિદ્ધિ થાય છે.

પાળીએ તો રાજા મારી નાખે, માટે દયાની જરૂર છે, આવી દયાની દલીલ ખરેખર હૃદયમાં ઊંડી અસર કરી શકતી નથી. માટે આત્માનું અસ્તિત્વ નહિ સ્વીકારનારા એવા નાસ્તિકોના વિચારમાં દયાની સિદ્ધિ ક્યાંથી હોય ? કેટલા પંચભુતના સંયોગે આત્માની ઉત્પત્તિ થાય

છે, જ્યારે પંચભૂતનો વિલય થાય છે ત્યારે આત્મા નષ્ટ થાય છે, આવા ચાર્વાકોના મતમાં દયાની ખરેખરી સિદ્ધિ ક્યાંથી થઈ શકે; કેટલાક લોકો એમ માને છે કે, અમને પરમેશ્વરે બનાવ્યા છે, આત્મા જ્યારે આ શરીર છોડી દે છે ત્યારે અન્ય અવતાર ધારણ કરી શકતો નથી. આવા સિદ્ધાંતને માનનાર મુસલમાન અને ખ્રીસ્તિધર્મવાળાઓ છે. ખ્રીસ્તિઓ વગેરે લોકો પુનર્જન્મ માનતા નથી ત્યારે તેમના મતમાં દયાની સિદ્ધિ થઈ શકતી નથી. હિંસા કરવાથી પાપ લાગે છે અને તે પાપને પરભવમાં આત્મા ભોગવે છે એવો નિશ્ચય જ્યાં સુધી થાય નહિ ત્યાંસુધી એક ભવના માટે દયા કરવી જોઈએ એમ બોલવું તે દયાની સિદ્ધિથી વિરૂદ્ધ છે. સમજો કે એક ખ્રીસ્તિએ મરવાની પહેલાં એક કલાકમાં એક મનુષ્યને મારીનાખ્યો પશ્ચાત્ મરી ગયો-હવે વિચારો કે ખ્રીસ્તિનો આત્મા મરી ગયો તે મરી ગયોજ. અન્ય અવતારનો ધારણ કરનાર નથી, ત્યારે મરણની પહેલાં એક કલાકમાં જે પાપ કર્યું હતું તેને ક્યારે ભોગવશે, જો એમ કહેવામાં આવે કે તે પાપનું ફળ તે ખ્રીસ્તિ ભોગવી શકે નહીં, ત્યારે હિંસા કરવાથી અટકવાનું શું કારણ? કોઈ એમ કહેશે કે, મરતી વખતે પેલા ખ્રીસ્તિએ મનુષ્યને મારીનાંખ્યો તેથી તેનું પાપફળ ભોગવી શકે નહીં. વાહ વાહ. આમ કહેવું તે પણ યુક્તિહીન છે. કારણ કે તેની જીંદગીમાંજ તેણે પાપ કર્યું છે. માટે પાપફળ ભોગવવું જોઈએ અને તે પુનર્જન્મ માનતાંજ પાપકર્મ ભોગવવાની સિદ્ધિ થાય છે માટે પુનર્જન્મ નથી માનતા તેના મતમાં દયાની સિદ્ધિ થઈ શકતી નથી. જે મનુષ્યો પુનર્જન્મ સ્વીકારે છે તેના મતમાંજ દયાની સિદ્ધિ થાય છે. ખ્રીસ્તિધર્મવાળાઓ કહે છે કે---આત્માઓને પરમેશ્વરે બનાવ્યા છે, ત્યારે અમો તેમને પુછીએ છીએ કે, બંધુઓ! પરમેશ્વરને શી જરૂર હતી કે જગત્‌ને બનાવ્યું તથા આત્માઓને બનાવ્યા ? જ્યારે જગત નહોતું બનાવ્યું ત્યારે ઈશ્વર શું કરતો હતો? સર્વ સુખના સ્વામી ઈશ્વર છે તેથી ઈશ્વરને જગત્ બનાવવાનું કંઈ પણ પ્રયોજન નથી. લીલાને માટે ઈશ્વરે જગત્ બનાવ્યું એમ કહેવું પણ બરશંગવત્ અસત્ય ઠરે છે, કારણ કે લીલા તો અધુરાને હોય છે, ઈશ્વરને જો લીલા કહેવામાં આવે તો સામાન્ય આત્માઓની પેઠે ઠર્યો તેથી તે ઈશ્વર કહેવાય નહીં. ઈશ્વરને જીવોના માટે પણ જગત્ બનાવવાનું પ્રયોજન નથી, કારણ કે જગતના પહેલાં જે જીવો દુઃખી હોય તો તે દુઃખના માટે ઈશ્વર જગત્ બનાવે, પણ જગતના પહેલાં જીવો નહોતા, મનુષ્યનો આત્મા પાણીઉપર ડોલતો હતો ઇત્યાદિ યુક્તિહીન વચનોથી કંઈ

આત્માઓને માટે જગત્ બનાવવાનું પ્રયોજન સિદ્ધ કરતું નથી. જીવોને જ્યારે ઈશ્વરે બનાવ્યા, એમ તેઓ માને છે ત્યારે જગતની પહેલાં જીવો સિદ્ધ કર્યાં નહીં. જગત્ બનાવવાનું પ્રયોજન પોતાને માટે સિદ્ધ કરતું નથી. તેમ અન્ય જીવોને માટે જગત્ બનાવવાનું પ્રયોજન સિદ્ધ કરતું નથી. આત્માઓ નિત્ય છે માટે તેને પણ ઈશ્વર બનાવી શકે નહીં. માટે અનેક તર્કોથી વિચારી જોતાં ખ્રીસ્તિઓના મત પ્રમાણે દયાની સિદ્ધિ થતી નથી. પુનર્જન્મ માનતાં દયા અને હિંસાના ફળની સિદ્ધિ થઇ શકે છે.

ક્ષણિકઆત્મવાદમાં દયાની સિદ્ધિ થઇ શકતી નથી

ક્ષણિકઆત્માને માનનારાઓ બૌદ્ધો છે, બૌદ્ધો, ઈશ્વરકર્તૃત્વ સ્વીકારતા નથી, જગતનો બનાવનાર પરમેશ્વર નથી એમ બૌદ્ધો સ્વીકારે છે. બૌદ્ધધર્મવાળાઓ એમ કહે છે કે, આત્મા ક્ષણમાં ઉત્પન્ન થઇને મરી જાય છે. એક કલાકમાં તો મનુષ્યના એક શરીરમાં લાખો કરોડો આત્માઓ ઉત્પન્ન થઇને મરી જાય છે, અત્ર વિચારો તો માલુમ પડશે કે, એક આત્માએ કોઇ મનુષ્યને મારી નાંખ્યો, પશ્ચાત્ તે આત્મા તો મરી ગયો, હવે સરકારમાં કામ ચાલ્યું, તેમાં દેવદત્તને ફાંસીની સજા થઇ. ફાંસી ખાનાર આત્મા તો ભિન્ન કર્યો, અને મનુષ્યને મારનાર આત્મા તો મરી ગયો. મારનાર આત્મા ભિન્ન અને ફાંસી ખાનાર આત્મા પણ ભિન્ન; એક આત્માએ હિંસા કરી અને ફાંસી ખાનાર અન્ય આત્મા કર્યો: અહો કેવો અન્યાય!!! જે આત્માએ હિંસા કરી તેજ આત્મા હિંસાનું ફળ ભોગવી શકે એવો સત્ય ન્યાય છે. આવો સત્ય ન્યાય, ક્ષણિકબૌદ્ધદર્શનમાં ઘટી શકતો નથી માટે તેમાં પણ દયાની યથાર્થ સિદ્ધિ કરી શકતી નથી. જે લોકો એકાંત આત્મા નિત્યજ માને છે તેમના મતમાં પણ દયાની સિદ્ધિ થઈ શકતી નથી. જો એકાંતનિત્ય-

એકાંત નિત્ય આત્મા માનતાં પણ દયાની સિદ્ધિ થઇ શકતી નથી

આત્મા માનવામાં આવે તો એકાંતનિત્યઆત્માને કર્મ લાગી શકે નહીં, કારણકે એકાંતનિત્યઆત્મા સદા અવિકારી રહે છે, અને તેથી હિંસા કરવાથી આત્માને કર્મ લાગી શકે એમ કહેવું તે **આકાશકુસુમવત્** અસત્ય ઠરે છે, એકાંતનિત્યઆત્મા દયા અગર હિંસાની કોઈ પણ ક્રિયા કરી શકે નહીં, અને જ્યારે કોઇ પણ પ્રકારની એકાંતનિત્યઆત્મા ક્રિયા કરી શકે નહી ત્યારે તે દયાની ક્રિયા પણ શી રીતે કરી શકે ? એકાંતનિત્યઆત્માને મન વચન અને કાયાનો સંબંધ

શીરીતે હોઇ શકે; અક્ષબત હોઈ શકે નહીં, કથંચિત્ આત્મા નિત્ય માનતાં અને કથંચિત્ આત્મા શરીરાદિકની અપેક્ષાએ અનિત્ય માનતાં દયાની સિદ્ધિ થઈ શકે છે, શરીરાદિકની અપેક્ષાએ આત્મા અનિત્ય છે તેથી આત્મામાં કથંચિત્ રાગદ્વેષમાં પરિણમવાનો સ્વભાવ છે તેથી રાગદ્વેષના યોગે આત્માને હિંસાથી પાપકર્મ લાગે છે અને દયાથી પાપકર્મ ટળે છે. પુણ્યકર્મ બંધાય છે. તેમજ કર્મનો ક્ષય પણ થાય છે. યજુર્વેદમાં પણ નિત્ય અને **કથંચિત્ અનિત્ય આત્મા** માન્યો છે, તેથી પણ સ્યાદ્વાદદર્શનમાં માનેલા આત્માની પુષ્ટિ થાય છે, તત્પાઠ **તદેજતે તન્ન પજતે.** આત્મા કંપાયમાન થાય છે અને તે આત્મા કંપાયમાન થતો નથી. સારાંશ કે શરીરાદિકની અપેક્ષાએ આત્મા કંપાયમાન થાય છે. અર્થાત્ હાલે છે, ચાલે છે, અને આત્મા મૂળદ્રવ્યરૂપે કંપાયમાન થતો નથી. અર્થાત્ હાલતો ચાલતો નથી. દ્રવ્યાર્થિકનયની અપેક્ષાએ આત્મા હાલતો નથી. અને પર્યાયાર્થિકનયની અપેક્ષાએ આત્મા હાલે છે, આ સૂત્રને સ્યાદ્વાદદૃષ્ટિથી વિચારતાં આત્મા નિત્યાનિત્ય સિદ્ધ ઠરે છે. આત્માને અપેક્ષાએ નિત્યાનિત્ય સ્વીકારતાં દયા અને હિંસાની સિદ્ધિ થાય છે. કેટલાક આત્માને **વિભુ અર્થાત્** સર્વવ્યાપક સ્વીકારે છે. તેમના મતમાં પણ દયાના સિદ્ધાંતની સિદ્ધિ થઇ શકતી નથી, આત્મા જો એકાન્ત આકાશની પેઠે સર્વવ્યાપક હોય તો પ્રથમ તો તેને કર્મજ લાગી શકે નહીં. સર્વવ્યાપક આત્મા સદા આકાશની પેઠે અક્રિય હોય છે, અને અક્રિય આત્મા એક દેશથી કર્મની ક્રિયા કરી શકતો નથી. વ્યાપક આત્માના એક દેશમાં કર્મની ક્રિયા કરવાનો સ્વભાવ હોય અને અન્ય દેશમાં ન હોય એમ બની શકેજ નહીં. સર્વવ્યાપક આત્માને કર્મ, મન, વાણી અને કાયાનો સંબંધ કોઇ પણ રીતે થઇ શકે નહીં. એકાંત નિત્યવ્યાપક આત્માને હિંસાની વા દયાની ક્રિયા કરી શકવાની શક્તિ નથી. એકાંત વ્યાપક આત્મા એક દેશથી કર્મ કરી શરીર ધારણ કરી શકે અને અન્ય દેશથી નિર્મલ રહીશકે એમ કદી બની શકેજ નહીં. અનુભવ અને યુક્તિથી જે

એકાંત સર્વ વ્યાપક આત્મા માનતાં દયાની સિદ્ધિ થઈ શકતી નથી,

વિચાર બંધ બેસે નહીં તે માની શકાય નહીં, સર્વવ્યાપક આત્મામાં દયાની સિદ્ધિ કોઈ પણ પ્રમાણ વા યુક્તિથી થઈ શકતી નથી. માટે તે મત મન્તવ્ય નથી. કેટલાક લોકો આત્માને અણુ અને નિત્ય માને છે. તેમના મતમાં પણ દયાની સિદ્ધિ થઇ શકતી નથી, એકાંત નિત્ય અણુરૂપ આત્માને

અનિત્યતાના અભાવે કર્મ લાગી શકતાં નથી. અનંત પરમાણુ પુદ્‌ગલસ્કંધરૂપ કર્મ હોય છે. અને તે કથંચિત્ અનિત્ય આત્મા માનતાં પુણ્ય પાપરૂપ કર્મ લાગવાનો યથાર્થ સંબંધ સિદ્ધ કરે. અણુરૂપ આત્મા આખા દેહમાં વ્યાપીને રહી શકે નહીં અને તેથી તેને પંચઇન્દ્રિયોદ્વારા જ્ઞાન થઇ શકે નહીં. અણુરૂપ આત્માને પ્રદેશો હોઇ શકે નહીં. અણુરૂપ આત્મા કોઇ પણ જાતની ક્રિયા કરી શકે નહીં અને એમ અક્રિય સિદ્ધ કરવાથી શરીરાદિકના સંબંધની ઉપપત્તિ સિદ્ધ કરી શકે નહીં. ત્યારે પુણ્યપાપનો તો તેની સાથે સંબંધ શી રીતે થઇ શકે? અને જ્યારે કર્મનો સંબંધ તેની સાથે ઘટે નહીં ત્યારે દયા, સત્ય, બ્રહ્મચર્ય વગેરે સદ્‌ગુણો અંગીકાર કરવાનું પ્રયોજન રહેતું નથી. અવતારો ધારણ કરવાનું પ્રયોજન રહેતું નથી. માટે એકાંત અણુરૂપ આત્મા માનતાં દયાની સિદ્ધિ થઇ શકતી નથી.

અનુવાદમાં દયાની સિદ્ધિ થઇ શકતી નથી.

કેટલાક લોકો સર્વ જીવોનો એક આત્મા સ્વીકારે છે, અને તેઓ પોતાનો મત જલચંદ્રના દૃષ્ટાંતથી પ્રતિપાદન કરે છે.

एक एवहिभूतात्मा—भूते भूते व्यवस्थितः
एकधा बहुधा चेव दृश्यते जलचन्द्रवत् ॥१॥

એક આત્મા સર્વ જીવોમાં રહ્યો છે. તે એક છે પણ બહુ પ્રકારે દેખાય છે. જેમ એક ચંદ્રનું પ્રતિબિંબ જલભૃત સહસ્ર ઘટમાં પડે તો સહસ્રચંદ્ર હોય તેમ દેખાય છે તેમ અત્ર સમજવું. આવી રીતે તે લોકોનું કહેવાનું છે. પણ યુક્તિથી જોતાં તેમનું માનવું અનુભવ અને શાસ્ત્રવિરૂદ્ધ લાગે છે. જીવ કહો વા હંસ કહો વા ચેતન કહો પણ અર્થ એકનો એક છે. સર્વ જીવનો એક આત્મા માનતાં અનેક દૂષણોની કોટી પ્રાપ્ત થાય છે સર્વ જીવનો એક આત્મા માનતાં એક જીવની મુક્તિ થતાં અન્યની પણ એક આત્મા હોવાને લીધે મુક્તિ થવી જોઇએ. તેમજ એક જીવને દુઃખ થતાં અન્યને પણ દુઃખ એક આત્મા હોવાને લીધે થવું જોઇએ. એક જીવને સુખ થતાં અન્યજીવોને એક આત્મા હોવાને લીધે સુખ થવું જોઈએ. પણ મુક્તિ, સુખ, દુઃખ સર્વને એક સરખાં થતાં અનુભવમાં આવતાં નથી માટે સર્વ જીવોનો એક આત્મા માનનાં પ્રત્યક્ષ વિરોધ આવે છે. તેથી સર્વ જીવોનો એક આત્મા કહેવાય નહી. સર્વ જીવોનો એક આત્મા માનતાં એક જીવની હિંસા

સર્વ જીવનો એક આત્મા માનતાં પણ દયા દિકની સિદ્ધિ થઈશકતી નથી.

કરતાં સર્વજીવની એક આત્મા હોવાને લીધે હિંસા થવી જોઇએ. તેમજ એક જીવની દયા કરતાં એક આત્મા હોવાને લીધે સર્વ જીવની દયા થવી જોઇએ પણ તેમ દેખાતું નથી તેમ પ્રત્યક્ષ વિરોધ આવે છે માટે જીવદયાદિકની સિદ્ધિ ઠરતી નથી. સર્વઆત્માઓ ભિન્ન ભિન્ન કર્મવાળા પ્રતિશરીર ભિન્ન ભિન્ન છે. એમ માનતાં દયાદિવ્રતોની સિદ્ધિ થાય છે. કેટલાક એક બ્રહ્મને સ્વીકારે છે. અને માયાને અસત્ કહે છે. જગતને **અસત** કહે છે. તેમના મતમાં જગતનો બનાવનાર ઈશ્વર નથી. એવા અદ્વૈત વાદિયોના મતમાં પુણ્ય અને પાપ પણ કંઇ વસ્તુ નથી. દયા હિંસા પણ કંઇ વસ્તુ નથી અર્થાત્ બ્રહ્મ વિના દયાદિ સર્વ અસત્ ઠરે છે. જલ અને ચંદ્રનું દૃષ્ટાંત પણ રૂપી રૂપીનું છે જીવ અરૂપી છે માટે દૃષ્ટાંત પણ વૈધર્મ્યતાને ભજે છે. તેમના મતમાં હેતુફળ પૂર્વક હિંસા અને દયાની શી રીતે સિદ્ધિ થઇ શકે ? અર્થાત્ ન થઇ શકે. જડ અને ચેતન એ બે વસ્તુમાં સર્વ પુણ્યપાપ બંધ મોક્ષ આદિનો સમાવેશ થઇ શકે છે. માટે જડને જડરૂપે **સત્** અને ચેતનને **ચેતનરૂપે સત** માનનારના મતમાં જીવોની હિંસા કરવાથી પાપ અને જીવોની દયા કરવાથી પુણ્યાદિકની સિદ્ધિ ઠરી શકે છે. સર્વ મતોમાં મનાએલા આત્માની આ પ્રમાણે સમાલોચના કરતાં માલુમ પડે છે કે. જિનદર્શનમાં સ્યાદ્વાદરૂપે મનાએલા આત્મામાં દયાદિક સર્વ વ્રતો ઘટે છે. દયાદિકની આ પ્રમાણે સિદ્ધિ ઠરે છે. હવે દયાના ભેદોનું વર્ણન કરાય છે.

ચાલુ.

શ્રીમંત મહારાજા ગાયકવાડ સરકારની રૂબરૂ લક્ષ્મીવિલાસ પેલેસમાં જૈનમુનિ શ્રી બુદ્ધિસાગરજી મહારાજે આપેલું ભાષણ.

आत्मज्ञान—समानभाव—केळवणी—दुर्गुणोनो त्याग-संप-राजा प्रजाना धर्म—नीतिः—बाललग्न अने वृद्धलग्ननो अटकाव—धार्मिक उन्नति—साधुधर्म—आचार—धर्मगुरुओ घणुं करी शके.

વિદ્વદ્રત્ન, તત્ત્વ જીજ્ઞાસુ મહારાજ સાહેબ તથા સભ્યજનો—

આજે શ્રીમંત મહારાજા સાહેબના આમંત્રણથી "આત્મોન્નતિ" સંબંધી મ્હારા વિચાર જણાવું છે—

આત્માની ઉન્નતિને 'આત્મોન્નતિ' કહે છે. જ્ઞાની પુરૂષો આત્માની શોધ કરે છે. આત્મા શરીરની અંદર રહ્યા છે; અને તે સુર્યની પેઠે સર્વ પદાર્થોનો પ્રકાશ કરે છે. આત્મા અનાદિ કાળથી છે; અને તે પ્રતિ શરીર ભિન્ન ભિન્ન છે. અનંત આત્મા શ્રી તિર્થંકરોએ કહેલા છે. તેમજ આત્મ સંબંધી વેદાંતિ, મીમાંશક, જૈમીની, સાંખ્ય, વૈશેષિક વીગેરે દર્શનો વિવેચન કરે છે. આત્માની ઉન્નતિ જ્ઞાન અને શુભ આચારથી થઈ શકે છે. અને નઠારા વિચારો તથા નઠારા આચારોથી અવનતિ થાય છે. આત્માની નાસ્તિતા જડવાદીઓ કહે છે અને તેઓ પૃથ્વી તત્વ. જળ તત્વ, વાયુ તત્વ, અગ્નિ તત્વ, આકાશ તત્વ, એ પંચભૂતના સંયોગે ચૈતન્ય માને છે, પણ પચંભૂત થકી આત્મા ભિન્ન છે એમ હાલ જડવાદીઓમાં પણ માનતા થાય છે. અને ઇંગ્લંડ અમેરીકા વિગેરે દેશોમાં પણ ચૈતન્યવાદ પ્રસર્યો છે. પંચભૂત થકી આત્મા ભિન્ન છે એમ કેવળજ્ઞાનથી સર્વજ્ઞોએ કહેલું છે અને તે સિદ્ધાંતોથી સિદ્ધ થાય છે. આવો સિદ્ધાંત છેલા તીર્થંકર શ્રીમહાવિર સ્વામી કે જે આજથી ૨૪૩૫ વર્ષ પર વિદ્યમાન હતા તેમણે કહેલો છે અને તેમના પેહેલાં અઢીસો વર્ષ ઉપર શ્રીપાર્શ્વનાથ તીર્થંકર થયા હતા તેમણે પણ કહેલો છે અને તેમના પહેલાં શ્રી નેમીનાથ ભગવાન અને તેમનાં પહેલાં શ્રી મુનિસુવ્રતસ્વામી અને એમ પાછલ જતાં છેવટ પ્રથમ તીર્થંકર શ્રી ઋષભદેવ સ્વામી થયા તેઓએ પણ કેવળ–જ્ઞાનથી એક સરખો કહ્યો છે. યુરોપ, અમેરીકા વીગેરે દેશોમાં હાલ સુધી લોકો જડવાદને માનતા હતા પણ 'મેસમેરીઝમ', ભુતાવાહાન' ક્રીયાથી તે લોકો જડથી ચૈતન્ય તત્વ ભિન્ન છે એમ સ્વીકારવા લાગ્યા અને હાલ ચૈતન્ય તત્વનો સિદ્ધાંત વિશેષતઃ પ્રસરતો જાય છે. જ્ઞાન દર્શન ચારિત્ર વિગેરે ગુણો આત્મામાં રહેલા છે અને તે કર્માવર્ણો દૂર થતાં ખીલે છે. બીજા પ્રાણીઓના આત્મા કરતાં મનુષ્યનો આત્મા ઉચ્ચ ગણાય છે, કેમકે તેની શક્તિઓ એકેંદ્રિયાદિ જીવો કરતાં વિશેષ ખીલેલી છે. માટે ઉત્તમ સામગ્રી પામી ઉન્નતિ કરવા વિશેષતઃ પ્રયત્ન કરવો જાઇએ. આવો પ્રયત્ન સાધવા માટે બે રસ્તા છે. ગૃહસ્થ ધર્મ અને સાધુ ધર્મ. ગૃહસ્થીઓ એ ગૃહવાસમાં રહીને એક બીજાને સમાનભાવથી જોવા જોઇએ. કેટલાક જીવો પુણ્યથી સુખી દેખાય છે, અને

કેટલાક પાપથી દુઃખી દેખાય છે પણ આત્મતત્વ તો સર્વમાં એક સરખું રહેલું છે બ્રાહ્મણ, ક્ષત્રી, વૈસ્ય, શુદ્ર, વિગેરે જાતો જોકે વ્યવહારથી પડેલી છે, તો પણ આત્મદષ્ટિથી જોતાં સર્વ મનુષ્યોના શરીરમાં આત્મતત્વ એક સરખુ વ્યાપી રહેલું છે. દરેક વર્ણે જો આત્માની ઉન્નતિ કરવી હોય તો, નીચ ભાવના દુર કરવી જોઇએ, અને ઉચ્ચ ભાવના રાખવી જોઇએ. આત્મદષ્ટીથી જોતાં સર્વ જીવ ઉપર સમાન ભાવના રાખવી જોઇએ કારણ આત્મા નિરંજન નિરાકાર જ્યોતિ સ્વરૂપ છે. કર્મના યોગથી દરેકની જુદી જુદી સ્થિતિ થએલી છે તો પણ આત્મસત્તા તો દરેક જીવોમાં એક સરખી રહેલી છે. ગૃહસ્થો ! સર્વ જીવોને એક સરખા માનીને ધાર્મિક વ્યવહારિક કેળવણી આપીને મનુષ્યોની ઉન્નતિ કરવા ધારે તો ઉન્નતિ થઇ શકે કેળવણીવિનાદ્રવ્ય, ક્ષેત્ર, કાળભાવની સમજણ પડતી નથી, ઉન્નતિના ઉપાયો સુજતા નથી. આર્થિકસ્થિતિ પેદા કરવામાં પણ કેળવણી વિના ઉન્નતિ થઇ શકતી નથી. તેમ વ્યવહારના દરેક કાર્યમાં કેળવણી ઉપયોગી છે. જાપાન કે જે દેશ ૪૦ વર્ષ પહેલાં કંઇજ હીસાબમાંજ નહોતો તેણે કેળવણી લીધી ને રૂશીયા જેવા મોટા રાજ્યપર જીત મેળવી. શ્રી ગાયકવાડ સરકારે પોતાના રાજ્યમાં ફરજીઆત કેળવણી દાખલ કરી તે માટે તે નામદારને ધન્યવાદ ઘટે છે. કુટુંબનું ગામનું દેશનું, ને સર્વનું ભલું કરવાની ઇચ્છાવાળાએ કુસંપનો ત્યાગ કરવો જોઇએ, ચોરી, વિશ્વાસઘાત વ્યભિચાર વિગેરે દુર્ગુણોનો ત્યાગ કરવો જોઇએ. રંક હોય કે રાજા હોય તો પણ આવા સદ્‌ગુણો વિના ઉન્નતિ થઇ શકે નહિ. સંસ્કૃત ઇંગ્લીશ વિગેરે ભાષા ભણી અનેક ગ્રંથોના અભ્યાસ કરવામાં આવે તો પણ મનને કેળવી નીતિમાન નહી થવાય ત્યાં સુધી ઉન્નતિ થવાની નથી. ધર્મવિના નીતિની ઉત્પત્તિ થઇ શકતી નથી અને નીતિ વિનાની કેળવણી લુખી છે. સદ્‌ગુણોથી આત્માની ઉન્નતિ થઇ શકે છે એમ તીર્થંકરો કહે છે. દરેક ધર્મવાળાઓ ખંડન મંડનમાં નહી ઉતરતાં આવા સદ્‌ગુણો ધારણ કરે તો આત્માની ઉન્નતિ થવામાં કંઇ હરકત જણાતી નથી. આત્મોન્નતિ કરવામાં ગુણ ગ્રહણ કરવાની દષ્ટિ રાખવી જોઇએ. અને દરેક પરસ્પરના ગુણો ગ્રહણ કરવા જોઇએ ગુણ ગ્રહણ કરવાની દષ્ટિથી સર્વ ધર્મોમાંથી સાર ખેંચી શકાય છે. સમભાવથી આત્માની ઉન્નતિ થઇ શકે છે. બુદ્ધ હોય, શ્વેતાંબર હોય, દીગંબર હોય, વેદાંતી હોય કે મુસલમાન હોય પણ જો સમભાવ આવે ને રાગદ્વેષ ટળે તો તેની મુક્તિ થઇ શકે છે. હિંદની અવનતિ ધર્મના ઝગડાઓથી થઇ છે. માટે ભિન્ન ભિન્ન ધર્મીઓએ પણ સંપીને વર્તવું જોઇએ. એક બીજામાં રહેલા સારા સદ્‌ગુણો લેવા જોઇએ છે. જો

સંપીને વર્તવામાં આવે તો ક્લેશ ઈર્ષા, મારામારી દૂર થાય. શરીરના દરેક અંગો સંપીને વર્તે છે તો સુખી રહે છે પણ પરસ્પર કુસંપ કરી રહે તો શરીર નભી શકે નહી આ દૃષ્ટાંતથી સંપીને રહેવાનો ફાયદો આપણને માલમ પડે છે. દરેક ધર્મના ધર્મગુરૂઓ સાપેક્ષ બુદ્ધિ રાખી વર્તે તો ધર્મના ઝગડાઓ દુર થઇ શકે અને તેથી ગૃહસ્થોમાં સંપ થઇ શકે. આવી સાપેક્ષ બુદ્ધિ શ્રી મહાવીર સ્વામીએ સ્યાદ્વાદ રૂપે પ્રરૂપી છે. શ્રી મહાવીર સ્વામીના વખતમાં કેટલાક મતવાળા એકાંત નિત્ય આત્મા માનતા હતા. ત્યારે બૌધ્ધો કે જે તે વખતે ઉત્પન્ન થયા હતા તે આત્માને ક્ષણિક એટલે અનિત્ય માનતા હતા. આ બે દર્શનોવાળા વચ્ચે મતભેદ કુસંપ વર્તતો હતો. તે વખતે શ્રી મહાવીર સ્વામીએ કેવળ જ્ઞાનથી દરેકના મતની નિત્યાનય અપેક્ષા સમજાવી હતી તેવીજ રીતેહાલના જમાનામાં અપેક્ષા સમજાવવામાં આવે તો ધર્મના ઝગડાઓ કમી થઇ દેશોન્નતિ-ધર્મોન્નતિ થાય. જુના મતવાળાઓ કેળવાએલાઓને ધિક્કારે છે, અને કેળવાએલાઓ જુના વિચારવાળાને ધિક્કારે છે. આમ એક બીજાની વચ્ચે ક્લેશ થાય તો કોઈ પણ પ્રકારની ઉન્નતિ થઈ શકે નહી માટે બન્ને વિચારવાળાઓ પરસ્પર એક બીજાનું સત્ય ગૃહણ કરે તો બન્નેની ઉન્નતિ થઈ શકે, તેમજ વ્યવહારમાં ઉન્નતિ ક્રમમાં જોડતાં પ્રજાએ રાજાની આજ્ઞા પાળવી જોઇએ, તેમ રાજાએ પણ પ્રજાના વિચારોને માન આપવું જોઈએ આમ રાજા પ્રજા પરસ્પર સંપથી વર્તે તો શીઘ્ર ઉન્નતિ થઇ શકે દોષ દૃષ્ટિનો આત્મોન્નતિ કરવા માટે નાશ કરવો જોઇએ. જેમ માતા પોતાના નાના બાળકનું મળ ધોઇને સાફ કરે છે તેમ ગુણી પુરૂષોએ અન્ય જનોના દોષોનો માતૃ દૃષ્ટિથી નાશ કરવો જોઇએ. યોગ્ય શાસ્ત્રમાં કહ્યું છે કે શુદ્ધ વિચારોથી મનુષ્ય શુદ્ધ થઇ શકે છે અને અશુદ્ધ વિચારોથી મનુષ્ય અશુદ્ધ થઈ શકે છે માટે જ્યાં ત્યાંથી શુદ્ધ વિચારો ગ્રહણ કરવા જોઇએ. નીતિ શાસ્ત્રમાં વર્ણવેલા ગુણો ભિન્ન ભિન્ન દેશવાળા ધારણ કરે અને પાપની વૃત્તિઓને દુર કરે તો તેઓની ઉન્નતિ થઇ શકે. બ્રહ્મચર્યનું રક્ષણ કરવામાં આવે તો તે પણ ઉન્નતિનું મોટું સાધન છે. તેને માટે નાની વયનાં લગ્ન બંધ થવાં જોઇએ. કન્યાને વરની ઉમરમાં તફાવત હોવો જોઈએ. કુમારપાળ રાજાના રાસમાં પુરૂષની અને સ્ત્રીની ૧૬ વર્ષની ઉમ્મર પાણિ ગૃહણ માટે કહેલી છે. તેવી રીતના લગ્નથી પ્રજા ઉત્પન્ન થાય તે ઘણીજ બળવાન થવાનો સંભવ છે અને બળવાન પ્રજા અનેક પ્રકારની ઉન્નતિ સારી રીતે કરી શકે. માટે નાની ઉમરનાં લગ્ન અટકાવવાં જોઇએ તેમજ

વૃદ્ધ ઉમ્મરના પુરૂષો લગ્ન કરે છે તેથી કેટલાક પ્રસંગે અનીતિ અને તેથી નઠારી પ્રજા ઉત્પન્ન થવાનો સંભવ છે માટે તેનો પણ ત્યાગ કરવો જોઇએ. સ્ત્રી વર્ગને સારી સંસ્કારવાળી કેળવણી આપવી જોઇએ. તેથી પણ ઉન્નતિનો માર્ગ સરળ થાય છે, કારણ કે માતા શુદ્ધ હોવાથી પ્રજા પણ સારી થઈ શકે. જમાનાને અનુસરી હુન્નર કળા વેપાર વગેરેથી પોતાની ઉન્નતિ કરવા ધારે તો દરેક મનુષ્ય કરી શકે, એવો ગૃહસ્થનો વ્યવહાર ધર્મ છે.

ધાર્મિક ઉન્નતિ.

હવે ધાર્મિક ઉન્નતિ સંબંધી હું કહું છું.

દરેક મનુષ્યે હૃદયમાંથી ક્રોધ, લોભ, મોહ મત્સર કામ વિગેરે દુર્ગુણોને દૂર કરવા જોઇએ. બહારથી ટીલાં ટપકાં કરવામાં આવે પણ અંતરમાં જો સદ્ગુણ ન હોય તો પોતાના આત્માની ઉન્નતિ શી રીતે થઈ શકે? શ્રી મહાવીર સ્વામીની આજ્ઞા છે કે મનુષ્યો સદ્ગુણોથી મુક્તિ મેળવી શકે છે. નીચ જાતી વા ઉચ્ચ આદી ભેદોની મારામારીમાં નહી પડતા સરળતા ધારણ કરીને એટલે રાગદ્વેષને તજીને આર્યપણું ધારણ કરે છે તે મુક્તિ મેળવી શકેછે. દુર્ગુણનો ત્યાગ કરવામાં તથા સદ્ગુણો મેળવવામાં દુઃખ પડે તો પણ તેથી પાછું હઠવું જાઈએ નહીં. શ્રી મહાવીર સ્વામીએ આત્મોન્નતિ કરવા માટે અપાર દુઃખ સહન કરી કેવળજ્ઞાન પ્રાપ્ત કર્યું હતું. તેમના દૃષ્ટાંતથી હું સર્વને સદ્ગુણો મેળવતાં કદાપી દુઃખ વેઠવું પડે તો પણ તેથી પાછા નહીં હઠતાં સદ્ગુણો પ્રાપ્ત કરવા પ્રયત્ન કરવાનો આગ્રહ કરૂ છું. મનથી પુણ્ય પાપ બંધાય છે, માટે મનને વશ કરવા પ્રયત્ન કરવો જોઇએ. વિદ્વાન થઇ અનેક પ્રકારના ભાષણ આપવામાં આવે વા અમુક પંથો સંબંધી શ્રદ્ધા કરવામાં આવે તો પણ દયા, ક્ષમા, વિવેક, સહનશીળતા, વૈરાગ્ય, ધ્યાન આદિ ગુણોવિના આત્માની પરમાત્મ અવસ્થા થતી નથી. અમુક **પંથવાળાને ત્યાં મુક્તિ રજીસ્ટર આપેલીછે એમ નથી**. પણ સર્વ મતવાળા જો સમ્યક્ત્વપૂર્વક આવા સદ્ગુણો ધારણ કરી પોતાના કર્મોના નાશ કરે તો મુક્તિ મેળવી શકે. ગ્રંથોમાં અનેક પ્રકારની દવાઓ લખી હોય પણ તે દવાઓ જે બનાવી તેનો ઉપયોગ કર્યા શીવાય રોગનો નાશ હોતો નથી તેમ ગમે તે પંથના ગ્રંથો હોય તો પણ ઉપર કહેલા સદ્ગુણો પ્રાપ્ત કરવામાં નહીં આવે ત્યાં સુધી મુક્તિ થઇ શકશે નહી મુખથી. રામ રામ કહેવામાં આવે અથવા અલ્લા અલ્લા કહેવામાં આવે, હરિ હરિ કહેવામાં આવે અને અરિહંત કહેવામાં આવે પણ જ્યાં સુધી મનને વશ કરી સદ્ગુણો મેળવી જ્ઞાન ધ્યાનથી અંતઃકરણ શુદ્ધ કરી કર્મો ખપાવવામાં આવશે નહીં ત્યાં સુધી આત્મો-

ન્નતિ થઇ મુક્તિ મળી શકશે નહી. જીંદગી ઘણી અમુલ્ય છે તેથી જીંદગી નો એક શ્વાસોશ્વાસ પણ નકામો કાઢવો જોઇએ નહી. મેં તમારા આગળ વિચારો દર્શાવ્યા છે. તેનો સારાસાર વિચાર કરી તેમાંથી જે સારા વિચારો તમોને લાગે તે ગ્રહણ કરશો; નહીં તો મ્હારો ને તમારો બન્નેનો વખત નકામો જશે માટે જીંદગીનો સદુપયોગ કરશો.

સાધુ વિષે.

શ્રી મહાવીર સ્વામીએ સાધુ અને સાધ્વી એ બે વર્ગની સ્થાપના કરી છે. જીવની હિંસા કરવી નહી, જુઠું બોલવું નહી, ચોરી કરવી નહી, અને બ્રહ્મચર્ય પાળવું અને પૈસો વિગેરે કોઇ જાતનું ધન રાખવું નહિ અને રાત્રે ખાવું નહી. આમ મહાપ્રતિજ્ઞા પાળવાની તેમણે આજ્ઞા કરી તે, તેમજ તેઓએ સ્વશાસ્ત્ર અને પરશાસ્ત્રનું જ્ઞાન મેળવી દેશ, કાળ ઓળખી ગામેગામ ફરી સર્વ ગૃહસ્થોને ઉપદેશ આપી તેમના આત્માની ઉન્નતિ કરવી એમ ફરમાવ્યું છે. સાધુ મહારાજાઓ, પુરૂષો તથા સ્ત્રીઓને યોગ્ય વખતે ઉપદેશ આપે છે. સાધ્વીઓ સ્ત્રી વર્ગને ઉપદેશ આપી શકે છે. વિધવા સ્ત્રી વગેરેને પોતાના તથા પરના ઉપકારને માટે આવો સાધ્વી માર્ગ ગ્રહણ કરવો બહુ લાભકારી છે. હાલમાં જૈનોના શ્વેતાંબર સાધુ ૨૫૦ તથા સાધ્વી ૧૨૦૦ ના આશરે છે. સ્થાનકવાશીઓમાં સાધુ તથા સાધ્વીની સંખ્યા વિશેષ છે, સંસ્કૃત અભ્યાસી થોડા છે. સંસ્કૃત ભાષાનો અભ્યાસ કરે તો ઘણું કરી શકે. કેળવણીના પ્રતાપે સાધુ તથા સાધ્વીઓ દેશકાળને ઓળખવા લાગ્યાં છે, અને તેઓ ઉન્નતિના ક્રમમાં જોડાયાં છે. દેશકાળને અનુસરી ભાષણો પણ આપે છે;તેથી મ્હારા વિચાર પ્રમાણે ભવિષ્યમાં થોડાં વર્ષમાં ઉન્નતિ થશે. આખા દેશની અંદર ગુરૂઓ થકી જે ઉન્નતિ થાય છે તે રાજાઓથી પણ થતી નથી. ગુરૂ નિઃસ્વાર્થિ થઇ સર્વ જીવોપર દયા રાખનાર હોય છે. સત્ય બોલવાથી તેમના વચનપર વિશ્વાસ આવે છે. ચોરી નથી કરતા તેથી તે પ્રમાણિક ગણાય છે. બ્રહ્મચર્ય પાળવાથી શરીરતંદુરસ્ત રહે છે, અને તેથી સારા વિચારો કરી શકે છે, પૈસો પાસે નહી રાખવાથી, નિઃસ્પૃહી બની સત્ય કહી શકે છે અને વિષયી થઇ શકતા નથી.

બીજા ધર્મના લગભગ ૫૬૦૦૦૦૦ સાધુઓની સંખ્યા હીંદુસ્થાનમાં છે એમ વસ્તિપત્રક ઉપરથી સાંભળવામાં આવ્યું છે તેઓ જો શાસ્ત્ર જ્ઞાન મેળવી સદાચાર ધારણ કરી સદ્બોધ આપે તો હિંદુસ્થાનની ઉન્નતિ જલદી થાય.

જે પ્રમાણે સાધુઓ સેવકોને સુધારવાને પ્રયત્ન કરે છે તે પ્રમાણે જો સેવકોએ પણ પોતાના ગુરૂઓમાં કાંઇ ખામી માલુમ પડે તો તે સુધારવા પ્રયત્ન કરવો જ જોઇએ સાધુઓએ માલ મશાલા ખાઇને મોહ મજામાં પડી રહેવાનું નથી પણ ભકતોની આત્મોન્નતિ કરવા સાપેક્ષથી ઉપદેશ કરવો જોઇએ.

મેં મારા જે વિચાર ઉપર મુજબ દર્શાવ્યા છે તેમાંથી જે યોગ્ય લાગે તે ગ્રહણ કરશો.

ઉપરના આશયનું મુશ્રીનિનું ભાષણ પુરૂં થયા પછી શ્રીમંત મહારાજાની આજ્ઞાનુસાર વડોદરા ટ્રેનીંગ કોલેજના પ્રીન્સીપાલ રા. નંદનાથ કેદારનાથ દીક્ષીતે આભાર માનતાં જણાવ્યું કે મુનીમહારાજના ઉપદેશથી શ્રીમંત મહારાજા સાહેબ ઘણાજ પ્રસન્ન થયા છે અને મહારાજશ્રીએ જે તત્વ નીતિમય ધર્મ અને જન સમાજની સેવા વિગેરે ઉપયોગી બાબત વિશે કહ્યું છે તે ખાસ મનન કરવા લાયક છે. ફરીથી હું તેમનો શ્રીમંત તરફથી આભાર માનું છું.

મુનિરાજ શ્રીબુદ્ધિસાગરજી કૃત

આત્મભાવના.

ૐ નમઃ સિદ્ધમ્.

नाणंच दंसणं चेव, चरितंच तवोतहा,
वीरिअं उवओगोअ, एअंजीवस्स लखणं ॥ १ ॥

જ્ઞાન, દર્શન, ચારિત્ર, તપ, વીર્ય અને ઉપયોગછે લક્ષણ તે જેનું તેને આત્મા કહે છે. અરૂપી, અકષાયી અયોગી, અનંત જ્ઞાની, ચેતનત્વ શક્તિમાન્ આત્મા છે.

यथा नैर्मल्य शक्तीनां, यथा रत्नान्न भिन्नता,
ज्ञान दर्शन चारित्र, लक्षणानां तथात्मनः ॥ २ ॥

જેમ નિર્મલ કાન્તિ રત્નોની, રત્નથકી ભિન્ન નથી; તેમ આત્માને વિષે રહેલાં એવાં જ્ઞાન દર્શન ચારિત્ર તે આત્મા થકી ભિન્ન નથી જે યોગી

પુરૂષોએ આત્માના સુખને અનુભવ્યું છે તેઓ ઇંદ્ર નરેંદ્રના સુખને તૃણ માત્ર ગણે છે "અધ્યાત્મસાર" નામના ગ્રંથમાં શ્રી મન્મહોપાધ્યાય શ્રીયશો વિજયજીએ કહ્યું છે કે—

कांताधर सुधा स्वादाद्, युनां य ज्ञायते सुखं ।
बिंदुः पार्श्वे तदध्यात्म शास्त्रास्वाद सुखोदधेः ॥ ३ ॥

યુવાન પુરૂષોને સ્ત્રીઓના ઓષ્ટના ચુંબન થકી જે સુખ ઉત્પન્ન થાય છે તે સુખ,—અધ્યાત્મ શાસ્ત્રને વિષે તલ્લિન થયેલા એવા જે પુરૂષો, તેના સુખરૂપી સમુદ્રની આગળ બિંદુ માત્ર છે.

વલી કહિ છે કે—

अध्यात्म शास्त्र संभूत. संतोष सुखशालिनः
गणयंति न राजानं न श्रीदं नापि वासवम्

અધ્યાત્મશાસ્ત્ર થકી ઉત્પન્ન થયેલો જે સંતોષ તેના સુખને વિષે મગ્ન થયેલા પુરૂષો,-રાજાને કુબેર નામનો જે દેવતા તેને તથા ઇંદ્રને પણ ગણતા નથી, અર્થાત્, વર્તમાન, ભૂત અને ભવિષ એ ત્રણ કાલના ઇંદ્રો સહીત ત્રણ ભૂવનના પ્રાણીઓનું સુખ એકઠું કરીએ, તે સુખ આત્માનું જે સુખ, તેની બરોબરી કરી શકતું નથી. અર્થાત્ આત્માનું સુખ અત્યંતિક છે. આત્માનું સુખવલી નિત્ય છે- તેનો કોઇ પણ, વખતે નાશ થવાનો નથી, જેને પોતાના આત્માના સ્વરૂપની ઓળખાણ નથી, તેઓ પરમાત્માના સ્વરૂપને ઓળખી શકતા નથી; માટે આત્માના સ્વરૂપને જાણવાના જીજ્ઞાસુઓએ પ્રથમ સ્વરૂપને ઓળખવાને વિશેષે કરીને નિશ્ચય કરવો જોઇએ જેને આત્માનું સ્વરૂપ જાણ્યું નથી, તેને પોતાના આત્મામાં સ્થિતિ નથી તેથી તે શરીર અને શરીરમાં વ્યાપિ રહેલો એવો જે આત્મા, તેને જુદો સમજી શકતો નથી. જ્યાં સુધી દેહ અને આત્માજુદો છે એવું સમજી શકતો નથી, ત્યાં સુધી આત્માના સ્વરૂપની પ્રાપ્તિ થતી નથી. એ માટે મુમુક્ષોએ પહેલાંજ વિવેકથી રૂડી રીતે આત્માનો નિશ્ચય કરવો જોઇએ.

હવે આત્માના સ્વરૂપ ત્રણ પ્રકારે વર્ણવે છે;—સર્વને વિષે વ્યાપી રહેલો એવો આત્મા જુદા જુદા ત્રણ વિકલ્પો વડે (૧ બાહિર. ૨ અંતર, અને ૩ પરમ એમ ત્રણ ભેદે) કહેવામાં આવશે. યથા અધ્યાત્મ ગિતા—બાહિર—અંતર પરમ એ આતમ પરિણતી તીન.

હવે બાહિર આત્માનું સ્વરૂપ કહે છે—દેહાદિક આતમ ભ્રમ, બહિરા

તમે બહુદિન, દેહ, વાણી, મનને વિષે જે જે આત્મ ભ્રાંતિથી આત્મબુદ્ધિ થાય તે, મોહનિદ્રામાં પડીને દોરાતો ચેતન, બહિરાત્મ કહેવાય છે. તે શરીર વાણી મનનેજ આત્મા માનનારા પ્રાણીઓ કદી પણ સંસારને પાર પામી શકતા નથી. અને જ્યાં સુધી બહિરાત્મ બુદ્ધિ છે, ત્યાં સુધી તપ જપક્રિયા અનુષ્ઠાન યથાયોગ્ય ફલને આપી શકતા નથી.

હવે અન્તર્ આત્માનું સ્વરૂપ કહે છે. ઉપર કહેલી શરીરાદિ બાહિરની વસ્તુઓ છોડીને જે પોતાનાજ આત્મામાં આત્મનિષ્ટ થાય, તેને અંતરાત્મા કહે છે.

હવે પરમાત્માનું સ્વરૂપ કહે છે; શરીર અને કર્માદિના લેપવિના હોવાથી નિર્લેપી; શરીરાદિકનો સંગ નહિ હોવાથી અસંગી; ભાવ કર્મ રહિત હોવાથી પરમ શુદ્ધ; સિદ્ધિ પદને પામેલા હોવાથી નિષ્પન્ન; અવ્યાબાધ સુખી હોવાથી આનંદમય; વિકલ્પ સંકલ્પ રહિત હોવાથી નિર્વિકલ્પ; અનંતજ્ઞાન, અનંત દર્શન, અને અનંત ચારિત્ર, તથા અનંત વીર્યરૂપી લક્ષ્મી પામવાથી જે સિદ્ધ કહેવાયા તેજ પરમાત્મા કહેવાય છે.

ત્યારે હવે પરમાત્માનું સ્વરૂપ ઓળખવાને માટે શું શું કરવું જોઇએ? તે કહે છે. આ શરીર, વાણી, અને મન તે, હું નથી. સ્ત્રી, ધન, કુટુમ્બ, પુત્ર વિગેરે મારાં નથી; અને હું તેમનો નથી. પાંચ ઇંદ્રિયોથી ભોગવાતા જે વિષયો તે મારા નથી, કારણ કે બાહિરના વિષયોમાં હું અને મારૂં એવી બુદ્ધિ કરાવનાર રાગ અને દ્વેષ છે. અને જે જે અંશે આત્મામાંથી રાગદ્વેષ છુટા પડશે, તે તે અંશે આત્મા સ્થિરતા અનુભવતો જશે. અને તે એટલે સુધીકે અગાઉ કોઇ પણ દિવસે નહિં અનુભવેલી એવી શાંતિ, પોતાનામાંજ અનુભવશે. એવી શાંતિ અને સ્થીરતા અનુભવતો, આત્મામાંજ અંતર આત્મા જણાય છે અને એ અંતર આત્મા બાહિર વિષયોથી દૂર થઇ, પરમાત્માની સન્મુખ થઇ, તેનું દર્શન કરવાને યોગ્ય થાય છે. માટે જેને પરમાત્માનાં દર્શનની કે પરમાત્મ પદની ઇચ્છાશા હોય તેને આ ઉપાય કામે લગાડવાની હું પ્રાર્થના કરૂંછું. શ્રીમદ્ દેવચંદજી પણ કહે છે કે—" પ્રીતિ અનંતિ પરથકી, જે તોડેહો તે જોડે એહ; પરમ પુરૂષથી રાગતા, એકત્વતા હો દાખી ગુણ ગેહ." અનાદિ કાળથી શરીર, વાણી અને મન, તેમના જે વિષયો, તે પરવસ્તુ છે, માટે તમે તેની સાથે પ્રીત તોડો એટલે પરમાત્માની સાથે પ્રીતિ થવાને તમારી યોગ્યતા આવશે. અને યોગ્યતા થઇ, પછી જો પરમાત્માની સાથે રાગ કરશો તો ગુણના ઘરરૂપ તમે પોતે પરમાત્મા થઇ જશો.

આ અનાદિ કાળથી અવિદ્યાના અભ્યાસમાં પડેલો મૂઢ, પોતાનું શરીર તેજ આત્મા માનવા રૂપ પહેલી ભૂલ કર્યાં પછી, તે ભૂલોની પરંપરામાં પડતો જાય છે. તે આવી રીતે જો તે શરીર દેવતાનું હોયતો પોતાને દેવતા માને, માણસનું હોયતો માણસ માને, પશુ પંખીનું હોય તો પશુ પંખી એમ જાણે, નારકીમાં હોય તો હું નારકીછું એમ માને. આમ શરીરના પર્યાયરૂપ મનુષ્યાદિ "તે, હું" એમ માનતો ચાલ્યો જાય છે. અર્થાત્ ભવોભવમાં ભટકતો ફરે છે.

જડનાવિષે આત્મબુદ્ધિવાળા મિથ્યાદષ્ટિઓએ આત્માને છોડી, બીજા વિકલ્પો, દ્રવ્યાત્મમથી શરીરાદિને વિષેજ મુઝાઇ રહી, આ બિચારા આખા વિશ્વને અરે! ઠગી લીધું છે. પછી પોતાથી ભિન્ન એવા પુત્ર, સ્ત્રી, આદીને પોતાનાંજ માને છે. આશરીર આત્માથી ભિન્ન છે તો પશુ, પુત્ર, સ્ત્રી, ધન, એ તો આત્મા થકી અત્યંત ભિન્ન થયાં. તે છતાં અનાદિકાળથી અવિદ્યાના તાવની ઘુમમાં ને ઘુમમાં હમેશાં એમજ બકી રહ્યો છે કે તે મારાં છે. પછી તે મૂઢ, શરીર પાતળું હોય તો પોતાને પાતળો માને છે, સ્થૂલ હોય તો પોતાને સ્થૂલ માને છે. શરીરમાં આત્મા એવું જે દઢ જ્ઞાન, તે દેહધારીઓને શરીર સાથેજ રહેવા દે છે. અર્થાત્ ભવોભવમાં ભટકાવે છે અને "આત્મામાં આત્મા" એવો બોધ, તે દેહધારીઓને શરીરાદિકથી છોડવી, મોક્ષ પ્રાપ્તિ કરાવે છે. અહીં બહિરાત્મ ભાવ છોડી અંતરાત્મા થવાની ભલામણ કરે છે. દેહને વિષેજ આત્મભાવ, તેજ સંસાર સ્થીતિનું બીજ છે. માટે ઇંદ્રિયોને બાહિર ન જવા દેઇ, અંતઃ પ્રવેશ કરવો અને પછી અંતઃપ્રવેશ સહેજ થતાં અંતર આત્મા થવાય.

હવે અંતર આત્માવાળો જીવ પોતાની પૂર્વની બાહ્ય વૃત્તિને સંભારી ખેદ કરે છે, ઇંદ્રિયદ્વારવડે મારા આત્મ તત્ત્વમાંથી ખસી જઇ, આ ઇંદ્રિયોથી જણાતા વિષયોમાં અરે હું ફસાઇ પડયો હતો અને તેજ વિષયોને અત્યાર સુધી અવલંબીને રહેલો હોવાથી ઇંદ્રિયોથી જણાતો એવો તે હું નહિ, એવું મન સમ્યક્ પ્રકારે ખરેખર હમણાં સુધી જણાયું નહિ.

આમ અંતરાત્મા થયા પછી પરમાત્માના પદની કુંચી દેખાડે છે. આ ઉપર કહેલા બાહ્ય વિકલ્પો છોડી દેઇ મનમાં પણ આવતા વિકલ્પોને છોડી દેવા, એટલે હું સુખી, દુઃખી ઇત્યાદી સઘળા વિકલ્પોનો ત્યાગ કરવો. કેવલ અંતર આત્મા થઇ પરમાત્માની ભાવના કરવી, અને ભાવના કરતાં કરતાં અંતર આત્માને પણ છોડી દેવો; આવો અભ્યાસ કરતાં કરતાં પણ થોડાજ

વખતમાં આત્માનું સ્વરૂપ પોતામાં પ્રતિ ભાસે છે.

આ જે જે કંઈ દેખાય છે તે તે આત્માથી જુદું છે; અને જે જે કંઈ દેખાય છે તે તે ઇંદ્રિય ગોચર છે, અને હું તો ઇંદ્રિઓને અગોચર છું, જ્ઞાનવાન છું એટલે દેખાઉં એવો નથી; ત્યારે મારાથી જુદા એવા જડ સાથે કેમ બોલું. પરમાં હવે બાહિર વિકલ્પો તજી અંતર વિકલ્પો તજવાને બતાવે છે.

મને કોઇ બોધ કરી શકે, અથવા હું કોઇને બોધ કરૂં કે હું આવો છું, એતો માત્ર ભ્રાન્તિ છે. કારણ કે હું નિર્વિકલ્પ હોવાથી એવી કોઈ કલ્પનાથી ગ્રહન થઇ શકું નહિ. હવે નિર્વિકલ્પ હોવા છતાં આત્મ સ્વરૂપ દેખાડવા પ્રયત્ન કરે છે જે પોતે જ્ઞાન, દર્શન ચારિત્રનેજ ગ્રહન કરી રહ્યો છે અને પોતાથી જુદા એવા જડ પદાર્થોને ગ્રહણ કરતો નથી. તેજ જ્ઞાની નિર્વિકલ્પ હું છું. નર નારીને નાન્યતર હું નથી તેમ એક, બે કે બહુ હું નથી. કારણ કે વેદ અને સંખ્યા એ તો દેહને છે. આત્મ સ્વરૂપ જાણનારને રાગદ્વેષ ક્ષીણ હોવાથી કોઇ શત્રુ મિત્ર હોતા નથી.

આજ સુધી મારૂં જે જે પૂર્વે આચરણ હતું, તે સઘળું, આજે તત્વ જાણ્યા પછી, હવે મને સ્વપ્નવત્ અગર ઇંદ્રજાલ સદશ ભાસે છે.

આત્માને પરવસ્તુના સબંધથી બંધ છે; બંધ કર્મનો પડે છે; અને તે કર્મ આઠ છે. તે નીચે મુજબ ૧ જ્ઞાનાવરણી, ૨ દર્શનાવરણી, ૩ વેદનીય, ૪ મોહનીય, ૫ આયુ, ૬ નામ, ૭ ગોત્ર અને ૮ અંતરાય. એ આઠ કર્મની પ્રકૃતિઓ ૧૫૮ છે. તે કર્મનો પ્રતિબંધ, સ્થિતિબંધ, અનુભાગબંધ, અને પ્રદેશબંધ એ ચાર પ્રકારે પરવસ્તુના સંબંધથી બંધ પડે છે. અને પરવસ્તુના ભેદના અભ્યાસથી મોક્ષ છે. બંધનનું કારણ પરવસ્તુમાં આત્મ ભ્રાન્તિ છે અને મોક્ષનું કારણ સ્વવસ્તુમાં સ્વપણું અને પરવસ્તુમાં પરપણું જાણવું, માનવું અને આચરવું એજ છે.

હવે આત્માનો આમ અનુભવ થયા પછી તેનીજ વારંવાર ભાવના કરવાથી થતા ફલને દેખાડે છે. આ પ્રમાણે જ્ઞાન દર્શનમય, આત્માનો અનુભવ થયા પછી "સોહં સોહં તેજહું તેજહું" એવો વગર અટકે અભ્યાસ કરતાં તે શુદ્ધ ચૈતન્યમય આત્માની એવી દૃઢ વાસના થાય છે કે–જેથી આત્મા પરમાત્માની સ્થિતિને પામે છે. આત્મ વિભ્રમથી ઉત્પન્ન થએલું દુઃખ આત્મજ્ઞાનથીજ નાશ પામે છે. પણ જેને આત્મજ્ઞાન નથી તેવા પુરૂષો

તપથી પણ તે દુઃખનો નાશ કરી શક્તા નથી.

અજ્ઞાની, આત્માને સ્ત્રી, પુરૂષ, નપુંસક વેદવાલો જાણે છે; અને જ્ઞાની જ્ઞાન દર્શનમય જાણે છે શરીરે પહેરેલું લુગડું જાડું, ફાટેલું હોય, લાલ હોય, પીલું હોય, પાતળું હોય તેથી કંઇ શરીર જાડું પાતળું કહેવાય નહિં.

આ હાલતું ચાલતું એવું જે જગત, તે મેરૂ સરખું સ્થિર જેને લાગે છે તેમજ મન, વચન, કાયાની ક્રિયા વિગેરેનું જડ જેવું લાગે છે, તેજ આનંદમય મોક્ષ પામે છે. આત્મ સ્વરૂપની ઓળખાણ કરનારાએ પરસંગ ત્યાગ કરવો. તેને માટે કહે છે; "હોવત મન, તન, ચપલતા, જન કે સંગ નિમિત્ત જનસંગી હોવે નહિ તો તે મુનિ જગ મિત્ર" મન શરીર અને વાણીની ચપલતા તે માણસના સંસર્ગથી થાય છે. માટે જ્ઞાની પુરૂષે ચપલતાનું બીજ એવો જે મનુષ્યનો સંસર્ગ, તેનો ત્યાગ કરવો જોઇએ.

જેને આત્માનો નિશ્ચય થાય છે તેને પહેલાં આ જગત ઉન્મત્ત જેવું લાગે છે; પરંતુ આત્મદર્શનની દ્રઢ વાસના થયા પછી તે જગત પત્થરની પેઠે ભાસે છે.

આ શરીરાદિથી આત્મા જુદો છે એવું માત્ર બોલવાથી કે સાંભળવાથી જ બંધન મુકાઇ મોક્ષ પામતો નથી, પરંતુ જ્યારે ભેદ જ્ઞાનના અભ્યાસથી આત્માનો નિશ્ચય થાય છે, ત્યારે જ મોક્ષ પામે છે.

આ શરીરથી જુદા એવા આત્માની, આત્મા વિષે એવી દ્રઢ વાસના કરવી કે—તે સ્વપ્નમાં પણ હું શરીરી છું, કે પોતાને ફરીથી અંગ સંગતિ ન થઇ જાય.

જાતિ અને લિંગ એ બે દેહને આશ્રયી રહ્યાં છે. અને એ દેહ તે જ સંસાર છે, માટે જાતિ અને લિંગનો, પરમાર્થ દ્રષ્ટિવાળાએ આગ્રહ કરવો નહિ. જેમ ઇયલ ભ્રમરના સંગથી ભમરી થાય છે, જેમ વાટ દીવાને પામી પોતે પણ દીવારૂપે બની જાય છે, તેમ આત્મા પોતાથી ભિન્ન એવા સિદ્ધ ભગવાનની આરાધના કરતાં પોતે પણ સિદ્ધ થઇ જાય છે. આ પ્રમાણે વાણીથી નહિ વર્ણન કરી શકાય એવા પરમાત્માની ભાવના કરતાં કરતાં પોતેજ પરમાત્મા રૂપ બને છે, એટલે મોક્ષ લક્ષ્મીને પામે છે. ઇતિશ્રી.

શાન્તિ. શાન્તિ.

જ્ઞાન સુગંધ.

પ્રભાતીઉં.

(મણીલાલ મોહનલાલ વકીલ પાદરાવાળા)

જ્ઞાન કર, જ્ઞાન કર, જ્ઞાન કર આતમા.
જ્ઞાન કરતાં થકાં અર્થ સિદ્ધિ
જ્ઞાનને ધ્યાનથી પ્રકટ નીજ ગુણ કરો.
પામશો જ્ઞાનથી અલખ રિદ્ધિ. જ્ઞાનકર, ૧
જ્ઞાનથી પ્રાપ્તકર શુદ્ધ સમકીત રૂડુ.
દર્શન જ્ઞાનથી પ્રાપ્ત થાશે.
જ્ઞાનથી પ્રાપ્તિ ચારિત્રની પણ થતાં.
જ્ઞાનથી પંથ સિધ્ધો પમાશે. જ્ઞાનકર. ૨
જ્ઞાન વણ બાપડા જીવ ભમતા ફરે.
જ્ઞાન વણ શુદ્ધ શ્રદ્ધા ન હોવે.
જ્ઞાન વણ ધ્યાન કે શર્મ નહી છે કદા.
જ્ઞાનથી આપને આપ જોવે. જ્ઞાનકર, ૩
જ્ઞાન કરતાં શમે આધિ વ્યાધિ સહુ.
જ્ઞાન કરતાં શમે સો વિકલ્પો.
જ્ઞાનથી પામીએ પરમ શાંતિ વળી.
જ્ઞાનથી સત્ય આનંદ કલ્પો. જ્ઞાનકર. ૪
તત્વના જ્ઞાનથી ધ્યાન તલ્લીનતા.
હૃદય શુદ્ધિ સદા શાંતિ આપે.
રાગને દ્વેષનો નાશ છે જ્ઞાનથી.
જ્ઞાનથી આત્મ આનંદ વ્યાપે. જ્ઞાનકર. ૫
મહેલ કાયા તણો અંધકારે ભર્યો.
જ્ઞાન દીપક પ્રભા જો ઉજાળે.
કાઢી અજ્ઞાન તિમિર અનાદિતણું.
સત્યને સત્ય રૂપે પ્રમાણે. જ્ઞાનકર. ૬

અલખનું જ્ઞાન તે સત્ય આપે સદા.
જન્મ મૃત્યુ તણાં દુઃખ કાપે.
સદ્‌ગુરૂ જ્ઞાન સુગંધ પ્રસરાવતા.
જીવને શુદ્ધ પદમાં જ થાપે. જ્ઞાનકર. ૭

શાંતિ શાંતિ શાંતિ.

પાદરાકર.

આત્મહીરો.

કેવી રીતે જડી શકે ?

આરે કાયામાં ચેતન હીરો, અનંત જ્ઞાનાદિક ભરિયો.

આત્મ હીરો દરેક હાથમાં વસેલો છે, તેને શોધવો, પીછાણવો અને અનુભવવો તે કામ દરેક મનુષ્યે કરવાનું છે. તે કામ જ્ઞાન અને ઉચ્ચ અભિલાષાના બળથી થઇ શકે તેમ છે. જેવી રીતે કોઇ કીંમતી ધાતુ ખાણના અંદરના ભાગમાં સમાયેલી હોય છે, અને તે મહા મહેનતે ઘણી અડચણે અને અનેક નિરાશાના પ્રસંગો પછી પ્રાપ્ત થાય છે, તેવી રીતે આ આત્મહીરો આપણા હૃદયમાં ગુપ્ત રહેલો છે તેને શોધવાને ઘણા પ્રયાસની જરૂર પડે છે એકવાર ખાણ ખોદનાર કીમતી ધાતુ શોધી કાઢવાને હાથ ધરે પછી તેણે માટીની અંદર અને સખ્ત ભેખડોની અંદર થઇને કામ કરવું જોઇએ; તે દરમ્યાન છેવટે ફતેહ મળવાનીજ છે એવી અચળ શ્રદ્ધા રાખી તેને આગળ વધવાનું હોય છે.

તેજ રીતે જે મનુષ્ય પોતાની અંદર આત્મહીરાને શોધે છે, તેણે અડચણ અને શંકારૂપી રેતમાંથી, ઇન્દ્રિયો રૂપી માટીમાંથી અને સ્વાર્થ અને જડવાદની સખ્ત ખડકોમાંથી પસાર થવું જોઇએ. આ રીતે જ્યારે તે પસાર થાય છે, ત્યારે જ તે આત્મિક આનંદ અને શાંતિરૂપી હીરાની જળહળતી જ્યોતિ નિરખી શકે છે. વચમાં એવા એવા ઘણા પ્રસંગો આવે છે કે જે વખતે આ શોધ મુકી દેવા અને બીજી જગ્યાએ સુખ શોધવાને તે લલચાશે, શંકા અડચણો અને નિરાશા તેના હૃદયમાં જાગૃત થશે અને તેના પ્રયત્નમાં તે ફાવશે નહિ એવા અનેક નાસીપાસી ભર્યા વિચારો તેના હૃદયમાં પ્રકટ થાય છે.

જગતની સુખ આપનારી વસ્તુઓ તેને વિશેષ આનંદકારક લાગશે, પણ જેને ભૂસ્તરવિદ્યાનું યથાર્થ જ્ઞાન છે, તેવો પુરૂષ માર્ગમાં આવી પડતી

અનેક અડચણો છતાં, પોતાના નિશ્ચયને દૃઢ રીતે વળગી રહે છે, કારણ કે તે જાણે છે કે અંતે આ ખાણમાંથી હીરો નીકળવાનો છે, તેવી જ રીતે ખરો આત્મહીરો શોધનાર પુરૂષ પણ અડચણો નહિ ગણકારતો, શંકાઓને દૂર કરતો અને નિરાશામાં પણ આશાનું કિરણ નિહાળતો એકજ નિશ્ચયથી આગળ વધ્યાં કરેછે, અને જડ વસ્તુ ઉપર આત્મા સામ્રાજ્ય ચલવશે એ સિદ્ધાંતમાં દૃઢ શ્રદ્ધા રાખે છે.

ખાણ ખોદવામાં કેવળ બળ અને પુરૂષાર્થની જરૂર નથી, પણ સાથે ભૂસ્તરવિદ્યાના જ્ઞાનની પણ જરૂર છે. આ જ્ઞાનની કીંમત અગણ્ય છે. હીરો મેળવવા આ કીંમત આપવાની જરૂર છે. જેનામાં કીંમત આપવાની શક્તિ ન હોય તેણે આવી બાબતનો આરંભજ ન કરવો એજ ઉચિત છે.

તેવીજ રીતે આત્મહીરો પ્રાપ્ત કરવાને જેટલી કીંમત બેસે તેટલી આપવી જ જોઇએ. આ કાર્યમાં મિત્રો આપણને તજી જાય, ધનનો નાશ થાય, આપણી આ જગત સંબંધી આશાઓ અને અભિલાષાઓ સર્વથા વિનાશ પામે, છતાં આ કામને દૃઢરીતે વળગી રહેવું જોઇએ. ઉચ્ચ પ્રકારનો આનંદ મેળવવાને હલકા પ્રકારના વિષયસુખનો ત્યાગ કરવો જોઇએ, સુખ મેળવવાને દુઃખ ભોગવવું જોઇએ, આપણો ખરો આત્મા અનુભવવાને આ માયાવી ઉપાધિ ઉપરનો પ્રેમ ઓછો કરવો જોઇએ; મેળવવાને આપવું જોઇએ, અને છેવટે પવિત્ર કરનારી અગ્નિમાં પ્રવેશ કરવો જોઇએ કે જેથી આત્મિકબળ સાથે આપણે તેમાંથી બ્હાર નીકળીએ

ખાણ ખોદનારાઓને એવો બનાવ કેટલીકવાર બને છે કે સપાટી ઉપરજ કીમતી સુવર્ણનો આભાસ જણાય છે. પણ આ કામનો અનુભવી જાણે છે કે આ તેની નિત્યતા અને ઉચ્ચતાની નિશાની નથી.

તેજ રીતે જગતમાં જણાતા ઉપર ઉપરના વિષયસુખથી લલચાઇ તેને આત્મિક આનંદ માનવાની ભુલ કરવી નહિ. તે આનંદ તો આત્માના અંદરના ભાગમાં બિરાજે છે. તે બાહ્ય વિષયોમાં કે પુસ્તકોમાં કે મિત્રોમાં કે સ્વજનોમાં રહેલો નથી. અંદર તપાસો. બાહ્ય વેગને અટકાવો. મનને અંતર્મુખ વાળો અને ત્યાં પ્રથમજ કાંઇ તમને આત્મ હીરાની ઝાંખી થશે. પુરૂષાર્થ છોડતા નહિ. તે કાર્યમાં આગળ વધ્યાંજ કરજો. આખરે તમને તે હીરો તેના સઘળા પાસા સાથે પૂર્ણ પ્રકાશમાં ઝળકતો જણાશે.

જૈન ધાર્મિક જ્ઞાન, જ્ઞાનથી થતા ફાયદા, જ્ઞાનનું માહાત્મ્ય.

લેખક—(શા. ડાહ્યાભાઇ ઇશ્વરદાસ. મુંબઇ.)

(અંક નવમાના પાને ૨૭૯થી અનુસંધાન.)

માટે મારા વહાલા પ્રિય જૈન બંધુઓ ધર્મના દશ લક્ષણ છે તે હમેશાં આપણે યાદ રાખવાં જોઇએ. તે દશ લક્ષણો નીચે પ્રમાણે.

धृति क्षमा दमोऽस्तेयं शौच मिन्द्रिय निग्रहः
धी र्विद्याः सत्यम क्रोधो दशकं धर्म लक्षणम्

ધૃતિ, ક્ષમા, અસતય, શૌચ, ઇન્દ્રિય નિગ્રહ, બુદ્ધિ, વિદ્યા, સત્ય અને અક્રોધ એ દશ ધર્મનાં લક્ષણ હમેશાં યાદ રાખવાં જોઇએ આ દશ લક્ષણનું વર્ણન કરવા જતાં ચોપડાના ચોપડા ભરાય માટે મેં આ ઠેકાણે ફક્ત તેમના દશ લક્ષણનાં નામજ લખ્યાં છે. માટે મારા પ્રિય બંધુઓ રાતને દહાડો દુનીઆમાં એક નાશવંત દોલત મેળવવાને માટે મહેનત કરીએ છીએ તે પણ આપણે મેળવીએ છીએ તો આ અખુટ ધર્મરૂપી દોલત મેળવવાને કેમ આપણે મહેનત ન કરીએ અલબત કરવીજ જોઇએ. અરે આપણા પોતાના ધર્મનું અભિમાન રહેવાથી આપણી જ્ઞાતિની કોઇ પણ કાળે ઉન્નતિ થશે થશે અને થશેજ. કામ, ભય લોભ તથા જીવીત માટે આપણા ધર્મનો ત્યાગ કરવો જોઇએ નહિ. આપણો જૈન ધર્મ નિત્ય છે અને સુખ અને દુઃખ અનિત્ય છે તેમ આપણો જીવ નિત્યછે અને અવિદ્યા અનિત્યછે માટે સુખ દુઃખ તથા અવિદ્યારૂપ અનિત્યનો ત્યાગ કરી નિત્ય રત્નચિંતામણીરૂપ ધર્મ અને આત્માના વિશે શ્રધા કરો અને સંતોષ પામો કારણ કે ધર્મ સમાન બીજો કોઈ પણ લાભ નથી. દુઃખથી આ પોષણ કરેલું શરીર નાશ પામે છે અને તેના સંબંધી લોકો તેને ઉપાડી દુર લઇ જાય છે અને રૂદન કરી કાષ્ટના માફક તેને ચિતામાં નાંખી દે છે માટે આ નાશવંત શરીરનો કઇ પણ ભરૂસો નથી એમ જાણી ખરા રત્ન ચિંતામણીરૂપી જૈન ધર્મને વળગી રહો અને માંહેમાંહે સંપરાખી સ્વધર્મને સાચવવા યત્નવાન બનો સિંહ જેમ ઝાડીનો આશ્રય કરે છે તો તેથી કોઇ પણ માણસ તે સિંહના ઉપર ગોળી છોડે તો તે સિંહને નહિ વાગતાં ઝાડ સાથે અથડાય છે અને સિંહનું રક્ષણ થાય

છે તેમ સિંહના ભયથી તે ઝાડોને પણ કોઇ કાપતું નથી. એવી રીતે ભાઇ-ઓ ! પરસ્પરના આશ્રયથી બેઉનું રક્ષણ થાય છે માટે આપણે આપણા જૈન ધર્મ રૂપી સિંહનું પાલન કરી એક બીજા સાથે હળી મળીને રહો કે જેથી આ આધુનિક વખતમાં જેવી પડતી થએલી આપણી માલુમ પડે છે તેવીજ આગળના વખતની જાહોજલાલીની ચઢતીના શિખર પાછાં જોઈ શું એવી હે ! પ્રભુ હમારા પર કૃપા કર અરે ! આ વખતે એક ધર્મ વિષેનો દાખલો મને યાદ આવ્યો છે તે નીચે પ્રેમાણે.

એક ગામમાં એક મહાન્ ધર્મધુરંધર રાજા રાજ્ય કરતો હતો તેને એવો નિયમ હતો કે ગામના અંદર સવાર પછી તે સાંજ સુધી કોઈ ચીજ નહી વેચાય તે પોતે ખરીદ કરતો. એમ ઘણા દિવસો વ્યતીત થયા પછી ગામના કોઇ એક માણસે રાજાનો નીયમ તોડવાને માટે તેણે એક માણુ-સના આકારનું દલદર પુતલું બનાવ્યું અને પછી તે ગામમાં જઇને વેચવા માટે બુમ પાડવા લાગ્યો કે કોઇ દલદર લો, કોઈ દલદર લો પણ એવો તે કોણ મૂર્ખ હોય કે તે દલદર વેચાતું લે આખરે સવારથી તે સાંજ સુધી રખડયો આખરે થાકીને તે રાજા પાસે દલદર લઇને ગયો અને કહ્યું કે મહારાજ આ મારા દલદરને કોઇ લેતું નથી માટે મહેરબાની કરીને તમે ખરીદ કરો. રાજા વિચારમાં પડયો પરંતુ તેનો નીયમ હતો માટે તેણે દલ-દર વેચાતું લીધું. આખા ગામમાં હોહાકાર થઈ રહયો કે રાજાએ આ શું કર્યું. રાજાએ દલદરને વેચાતું લઇને એક ખૂણામાં મુકયું અને થોડા દિવસ ન થયા એટલામાં તો લક્ષ્મીએ સ્વપ્નું આપ્યું કે હે ધર્મી રાજા હવે મારાથી તારા ઘરમાં રહેવાશે નહિ કારણકે તેં દલદર રાખ્યું છે માટે તું મને રજા આપ ત્યારે રાજાએ કહ્યુંકે હું દલદરને કદી પણ છોડવાનો નથી માટે તારે જવું હોયતો આ રસ્તો ખુલ્લો છે, લક્ષ્મી ત્યાંથી ચાલી પછી દયા, સત્ય વગેરે રાજાને સ્વપનું આપીને ચાલતા થયાં આખરે રાજાની પાસે ધર્મ આવ્યો અને ધર્મે રાજાને કહ્યુ કે હે રાજા લક્ષ્મી, સત્ય, વગેરે તમારા ઘરમાંથી ગયાં હવે મારે રહેવાનો એક પણ માર્ગ નથી માટે તું મને રજા આપ ત્યારે રાજાએ કહ્યું કે હે ધર્મ ! તારે ખાતર મેં નીયમ લીધો હતો તે નીયમના આધારે મેં દલદર વેચાતું લીધું માટે હું તનેતો કદીપણ છોડનાર નથી માટે તું

તારી જગ્યાએ પાછો જા. ધર્મને નીચું જોવું પડયું કારણ કે પોતાને ખાતર તેણે લક્ષ્મી, દયા, સત્ય સર્વ જવા દીધાં માટે ધર્મ પાછો પોતાની જગ્યાએ જઇ બેઠો. આખરે લક્ષ્મી આખા ગામમાં ફરી પણ તેણે કોઇ પણ ઠેકાણે ધર્મને જોયો નહીં તેથી તે પાછી રાજા પાસે આવી અને વિનવવા લાગી હે રાજા ધર્મ, ગામમાં કોઇ પણ ઠેકાણે નથી ફક્ત તારી પાસે છે માટે તું મને રાખ. રાજાએ કહ્યું કે તું ચંચળ છે માટે જો તારે આવવું હોય તો આ ઘર ખુલ્લું છે અને તારે જવું હોયતો આ રસ્તો ખુલ્લો છે એ પ્રમાણે કહ્યું ત્યારે લક્ષ્મી રાજાના ઘરમાં રહી તેની પછવાડે સત્ય, અને દયા ગામમાં ફરીને પછી રાજાની પાસે આવ્યાં માટે હે પ્રીય બંધુઓ ! ધર્મ શું નથી કરી શકતો. તેનાથી તૃણને મેરૂ, એક પલકમાં માણસો બનાવી દે છે, માટે ધર્મ રાખશો અને ગરીબ સ્થિતિ ગમે તેવી હશે તોપણ આખરે ધર્મરૂપી દોલતથી આ દુનિઆમાં તેમજ પરદુનિઆમાં અક્ષય સુખ પામશો અને પામશોજ.

માસિક સમાલોચના.

ગુંદી મુકામે મુનિ મહારાજ શ્રી બુદ્ધિસાગરજીના વિહાર વખતે તેઓ શ્રીએ ત્યાંના ઠાકોર સાહેબને આત્મજ્ઞાનનો સદ્બોધ આપ્યો હતો. મહારાજ શ્રીના સદુપદેશથી તે ઠાકોર સાહેબે એક લાયબ્રેરી ખોલી છે.

તા. ૨૬—૧૨—૦૯ના રોજ કોઠ મુકામે મુનિ મહારાજ શ્રી બુદ્ધિ સાગરજીના વિહાર વખતે અત્રેથી વકીલ વેલચંદ ભાઇ ઉમેદચંદ મહેતા તથા શેઠ, લલ્લુભાઇ રાયચંદ જૈન બોર્ડીંગના સુપ્રીન્ટેન્ડન્ટ શંકરલાલ ડાહ્યાભાઈ ત્યાં ગયા હતા ત્યાં વકીલ વેલચંદભાઇએ મહારાજશ્રીના પ્રમુખપણા નીચે સંઘની સભા મેળવી હતી, શરૂઆતમાં વકીલ વેલચંદ ભાઇએ જણાવ્યું જે આપણે જૈનો જમાનાની હરીફાઇમાં કેટલા પછાત છીએ તથા આધુનિક સમયે આપણે કેવી સ્થિતિ ભોગવીએ છીએ તથા આપણે હવે ઉન્નતિ ક્રમમાં કેવી રીતે આગલ વધવું જોઇએ વગેરે બાબતો ઘણી અસરકારક રીતે લગભગ અર્ધો કલાક સુધી વર્ણવી હતી, ત્યારબાદ તેમણે જણાવ્યું જે સાત ક્ષેત્રમાં આપણે સખાવતનાં નાંણાંનો ઉપયોગ કરવાનો છે, એ શા-

સાનુસાર સિદ્ધ છે પણ વલોણાને જેમ એ હાથે પકડી રાખીએ છીએ પણ જે વખતે જે બાજુએ જરૂર પડે તે વખતે તે બાજુએ હાથ લાંબા કરીએ છીએ તેવી રીતે અત્યારના જમાનામાં કયા ક્ષેત્રમાં નાણાંનો ઉપયોગ કરવાને છે એ દીર્ઘ દૃષ્ટિથી જોઈ તપાસી આપણી સખાવતોનો ઉપયોગ કરવાની જરૂર છે. સાત ક્ષેત્રનો મુખ્ય આધાર શ્રાવક શ્રાવિકા ઉપર છે, કારણ કે કામનો ઉદયકર્તા સાધુ મુનિરાજો પણ એમાંથી ઉત્પન્ન થવાના છે. શ્રાવક શ્રાવિકા ક્ષેત્ર કામના સ્તંભરૂપે છે, માટે જેમ બને તેમ ઉચ્ચ કેલવણીને તેઓ પ્રાપ્ત થાય અને ઉન્નતિના શિખર ઉપર તેઓ ચઢે તેવા રસ્તાઓ યોજવાની હાલ ઘણી જરૂર છે, ત્યારબાદ અમદાવાદમાં આવેલી શેઠ. લલ્લુભાઈ રાયચંદની જૈન બોર્ડીંગને લાગણી ભર્યા શબ્દોમાં મદદ કરવાનું સૂચવ્યું હતું. ત્યાર પછી મુનિશ્રી અજીત સાગરજીએ દયા ધર્મનો બોધ આપ્યો હતો. અને તે દયાજ્ઞાનથી પ્રાપ્ત કરવી જોઇએ. આ બાબત દૃષ્ટાંતો આપી પુરવાર કરી હતી. જૈન સમાજ જેમ કેળવણીમાં આગલ વધે તેમ ઉપાયો યોજવા જોઇએ, વગેરે બાબતો પર વિવેચન કર્યું હતું. ત્યારબાદ પૂજ્ય યોગનિષ્ઠ મુનિમહારાજ શ્રી બુદ્ધિસાગરજીએ કહ્યું કે શાસ્ત્રાનુસાર દરેકે પોતાની શક્તિ અનુસાર સાત ક્ષેત્રમાં પૈસો વાપરવો જોઇએ અને તેમાં જમાનાને અનુસાર જે ક્ષેત્રમાં વધારે જરૂર હોય તે ક્ષેત્રમાં વાપરવો જોઇએ. ઉજમણાં આદિ માંગલીક કાર્યો તે જૈન તત્ત્વજ્ઞાનનો ઉદ્યોત થાય તેમ કરવાને અર્થે છે નહિ કે ચાર દિવસની લોકમાં વાહ વાહ કહેવડાવવાને માટે. દરેક ધર્મવાળાઓ જેવા કે આર્યસમાજીઓ ક્રિશ્ચીઅનો વગેરે પોતાનો ધર્મ ફેલાવવાને માટે કેવા કેવા ઉપાયો રચે છે. હવે જૈનોએ ચેતવું જોઇએ, જૈન તત્ત્વજ્ઞાનનો જેમ બહોલા પ્રમાણમાં ફેલાવો થાય તેમ કરવાની અનિવાર્ય જરૂર છે. ધાર્મિક અને વ્યવહારિક ઉન્નતિને અર્થે બોર્ડીંગો સ્થાપવી જાઇએ વગેરે જમાનાને અનુકરણીય બાબતો વિષે અસર કારક રીતે લગભગ અડધો કલાક સુધી ભાષણ આપ્યું હતું. ત્યાર બાદ અમદાવાદમાં આવેલી શેઠ લલ્લુભાઈ રાયચંદની જૈન બોર્ડીંગને મદદ કરવાનું સૂચવ્યું હતું, જેથી ત્યાંના સંઘે એકત્રમલી બોર્ડીંગને લાભાર્થે ટીપ કરી હતી જેમાં રૂ.૪૦૦ના શુમારે ભરાયા હતા. જેની વિગતવાર હકીકત હવે પછીના અંકમાં બોર્ડીંગ પ્રકરણમાં જણાવવામાં આવશે. સભાની અંદર ત્યાંના શેઠ. જેશીંગભાઇ તથા બાપાલાલ ભાઈ તથા હઠીશીંગ ડાહ્યાભાઇ તથા શા. છગનલાલ હકમચંદ તથા સંઘવી હેમચંદ પુરસોત્તમ, તથા શા. રતનચંદ નહાનચંદ તથા શા. હરખચંદ વીરજી તથા ગામ ઉંદીવાળા શા. ચતુરભાઇ. ગોકલદાસ વગેરે સદ્‌ગૃહસ્થોએ તથા કેટલીક બાનુઓએ પણ હાજરી આપી હતી.

મુનિમહારાજ શ્રી બુદ્ધિસાગરજી સિદ્ધાચલજીની જાત્રા કેવી રીતે કરવી તે સબંધી એક ઉપયોગી ગ્રંથ લખનાર છે.

શ્રીમદ્ યશો વિજયજી બનારસ પાઠ શાળા તરફથી જે બે વિદ્યાર્થીઓને લંકામાં પાલી ભાષાનો અભ્યાસ કરવા મોકલ્યા હતા તેઓ પાલી ભાષાનો અભ્યાસ કરી બનારસ પાછા આવી ગયા છે.

સ્વીકાર.

મેઘજી હીરજીની કંપની તરફથી. શિવ વિનોદ ભાગ ૨ તથા શિવબોધ ભાગ ૧-૨

દોસી મણિલાલ નથુભાઇ. બી.એ. તરફથી. સચ્ચે સુખકી કુંજીયાં (ગુરૂદર્શનનું હીંદી ભાષાંતર)

U. D. Barodia. B. A. History & Literature of Jainism.

શ્રીજૈન શ્વેતામ્બર મૂર્તિપૂજક બોર્ડીંગમાં નાણાં ભરનારને સૂચના:–

સર્વે જૈન બંધુઓને વિજ્ઞપ્તિ કે જે સદ્ગૃહસ્થોને બોર્ડીંગના લાભાર્થે પૈસા આપવાના હોય તેઓ જે ખાતેથી આપતા હોય તે ખાતાનું નામ કૃપા કરી જણાવવું કે જેથી કરી શુભ વગેરે ધર્માદાખાતાની કહેલી જો તે રકમ હશે તો તેનો જ્ઞાન વગેરે ખાતામાં ઉપયોગ કરવામાં આવશે કારણ કે વિદ્યાર્થીઓના ખાધાખરચમાં **ખરચખાતે કે બોર્ડીંગખાતે** કરેલી રકમનો ઉપયોગ કરવામાં **આવે છે.**

ગ્રાહકોને સૂચના—જે બંધુઓએ આ માસિકનું લવાજમ ન મોકલ્યું હોય તેઓએ મહેરબાની કરી મોકલાવી આપવું તથા જે બંધુઓએ ગ્રાહક થઈ પાંચ કે ૭ અંક રાખી પછીથી ગ્રાહક તરીકેનું નામ કમી કરાવ્યું હોય તેઓએ દરેક અંકના બે આના પ્રમાણે પૈસા અમારી ઓફીસે મોકલાવી આપવા તેમાં જે સદ્ગૃહસ્થોએ વી. પી. ન સ્વીકાર્યું હોય તેમને વી. પી. નો એક આનો વધુ મોકલી આપવો. નહિ મોકલાવી આપશે તો બોર્ડીંગના જ્ઞાનખાતામાં જે નુકશાન પડશે તેનો જવાબદાર તે ગણાશે.

લી. સેવક.

વ્યવસ્થાપક " બુદ્ધિપ્રભા "

અમુલ્ય તક.

નિચેનું સંપૂર્ણ વાંચો ને લાભ લ્યો.

ફક્ત ૧ માસ; માત્ર પોસ વદ ૦) સુધી.

શું આત્મધર્મમાં ભેદાભેદ હોય છે?

સરળ ભાષામાં તત્વસ્વરૂપ પામવું હોય તો!

" श्रीमद् बुद्धिसागरजी ग्रन्थमाळा " ના

ગદ્ય અને પદ્યના દરેક ગ્રન્થો વાંચો ને મનન કરો. તેઓશ્રીની શૈલીને સર્વ દર્શનવાલાઓ સમદ્રષ્ટિપણે માન આપે છે. આવા ઉત્તમ અને તદ્દન *નજીવી કીંમતે ગ્રન્થો પ્રગટ કરવાની પહેલ મજકુર મંડળેજ કરી છે* એમ ગ્રન્થો વાંચનારા દરેક કહે છે.

ઓછી કીંમત છતાં પણ પરોપકારાર્થે ઉદાર ગૃહસ્થો તરફથી **વધુ લાભ.**

તે લાભ કેવી રીતે છે?

રૂ. ૪-૧૨-૦ માં ૧૨ ગ્રન્થ ૩૮૦૦ પ્રષ્ટ.

નીચે જણાવેલા ૧૧ ગ્રન્થો મંડળ તરફથી પ્રગટ થયેલછે જેનાં ૩૩૦૦ પ્રષ્ટ છે ને એકંદર કીમત રૂ. ૫-૮-૦ છે. તે દરેકની એક એક નકલ સાથે મંગાવનારને એક સદ્‌ગ્રહસ્થ તરફથી વ્યાખ્યાનમાળા(પ્રષ્ટ ૨૦૬) તથા વડુવાલા શેઠ લક્ષ્મીચંદ લાલચંદ તરફથી આત્મપ્રદીપ (પ્રષ્ટ ૩૧૫) તથા શેઠ વીરચંદ કૃષ્ણાજી પુનાવાલા તરફથી આત્મપ્રકાશ (પ્રષ્ટ ૫૦૦) **એમ ત્રણ ગ્રન્થો** (ઉપલી મુદત સુધી) **ભેટ મળશે.**

ગ્રન્થમાળા પૈકીના કેટલાક ગ્રન્થો જેઓએ આ અગાઉ ખરીદેલા હોય તેઓને પણ ભેટનો લાભ મળીશકે તેમાટે **એક વધુસવડ**

રૂ. ૨-૮-૦ ના (ગ્રન્થમાળા પૈકી) ગમે તે ગ્રન્થો મંગાવનારને (આત્મપ્રકાશ સિવાય) અધ્યાત્મ વ્યાખ્યાનમાળા અને આત્મપ્રદીપ એ બે ગ્રન્થો ભેટ આપવામાં આવશે.

ગ્રન્થો તાકીદ મંગાવી લ્યો કેમકે આત્મપ્રકાશ અને બીજા

કેટલાક ગ્રન્થોની શીલક ઓછી હોવાથીજ ઉપલી ટુંકી મુદત રાખવી પડી છે.

માટે વ્હેલો તે પહેલો.

ફક્ત એક કાર્ડ લખવાનીજ જરૂર.

ક્યાં લખશો ?

અધ્યાત્મજ્ઞાન પ્રસારક મંડળ.

ચંપાગલી, મુંબઇ. પોષ્ટ નં. ૨ Bombay.

તથા **અમદાવાદ** ઠે. નાગોરી સરાહ. **જૈનબોર્ડીંગ,** (મુંબઇ, અમદાવાદ, ના ગ્રાહકોને ઘેર બેઠે પોંચાડવામાં આવશે અને પાદરા, પુના, ભાવનગર, પાલીતાણા, આટલા સ્થળોવાળાને પોષ્ટ ખર્ચ ન પડે તેવી ગોઠવણ કરશું. પણ તે અને બીજા સ્થલોના ઓર્ડરો તો મુંબઇનાઠેકાણેજ સ્વીકારવામાં આવશે.)

સૂચના—પુસ્તકોનાં નામ, નકલો, મંગાવનારનું ચોકસ સ્થળ, ઠેકાણું ચોખ્ખા દસ્કતે લખવાને સંભાલ રાખવી.

कयाग्रन्थो तैयार छे.

(ગ્રન્થો પાકી બાઇન્ડીંગ અને ઉંચી છપાઇથી સારા કાગલ ઉપર છપાવ્યાછે.)

ગ્રન્થાંક	૦	**भजन पद संग्रह भा० १ लो.**	પ્રષ્ટ ૨૦૮	કી. ૦—૮—૦
,,	૧	અધ્યાત્મ વ્યાખ્યાનમાળા.	,, ૨૦૬	,, ૦—૪—૦
,,	૨	**भजन पद संग्रह भा. २ जो.**	,, ૩૩૬	,, ૦—૮—૦
,,	૩	,, ,, **भा. ३ जो.**	,, ૨૧૫	,, ૦—૮—૦
,,	૪	**समाधी शतकम्.**	,, ૩૪૦	,, ૦—૮—૦
,,	૫	**अनुभव पच्चिसी.**	,, ૨૪૮	,, ૦—૮—૦
,,	૬	**आत्मप्रदीप.**	,, ૩૧૫	,, ૦—૮—૦
,,	૭	**भजन संग्रह भा. ४ थो.**	,, ૩૦૪	,, ૦—૮—૦
,,	૮	**परमात्म दर्शन.**	,, ૪૩૨	,, ૦—૧૨—૦
,,	૯	**परमात्म ज्योति.**	,, ૫૦૦	,, ૦—૧૨—૦
,,	૧૦	**तत्त्वबिंदु.**	,, ૨૩૦	,, ૦—૪—૦

આ અગીઆર ગ્રન્થોના ૩૨૦૦ પ્રષ્ટ છે. છતાં કીંમત માત્ર. ૫—૮—૦ ઉપરાંત ઉપર મુજબ સાથે મંગાવનારને ૪—૧૨—૦ અને આત્મપ્રકાશ ગ્રન્થ ભેટ. આ ગ્રન્થ પણ શ્રીમદ્ બુદ્ધિસાગરજી રચિત ૫૦૦ પ્રષ્ટ નો દ્રવ્યાનુયોગ આદી વિષયો સરળતાથી સમજી શકવા માટે સર્વોત્તમ છે.

આ ગ્રન્થમાળાના પુસ્તકોમાં શું છે ?

(૧ અધ્યાત્મ વ્યાખ્યાનમાળા.)

શ્રી માણસા મધ્યે તત્વજીજ્ઞાસુ બંધુઓના મેળાવડા સમક્ષ શ્રીમદ્

બુદ્ધિસાગરજીએ લાગલાગટ ત્રણ દિવસ સુધી આપેલ અમુલ્ય બોધ, તથા અન્ય બંધુઓ તરફનાં ઉપયોગી વિવેચનો; આ પુસ્તકમાં પ્રગટ કરવામાં આવ્યાં છે. તે ઉપરાંત જૈનોએ સાંવત્સરીક ક્ષમાપના કેવી રીતે કરવી જોઇએ તે મહારાજશ્રીએ લંબાણથી એટલુ તો સરસ લખ્યું છે કે કોઇ પણ ધર્મવાળાને જૈનોની ક્ષમાપનાનું રહસ્ય સર્વોત્તમ છે તેમ જણાયા વગર રહેશે નહિ.

(૦-૨-૩-૭)भजनपद संग्रह. भा. १-२-३-४

ચાર ભાગ પૈકી એકાદ ભાગ કે એકાદ પદ જેણે સાંભળ્યું કે વાંચ્યું હશે તેઓને આ ગ્રન્થોની મહત્વતા વિષે કાંઇ જણાવવા જરૂર રહેતી નથી. એમાંનાં દરેક ભજનો સર્વ ભક્તોનાં ભજનો કરતાં ઉત્તમ અને અસરકારક શૈલીથી ગુર્જર ભાષામાં રચાએલાં છે. આ પદો અધ્યાત્મજ્ઞાન, યોગજ્ઞાન. ભક્તિમાર્ગ ને નિતિમાર્ગનાં એટલાં બધાં બોધક અને રસીક છે કે તે ગાતાં કે સાંભળતાં સુજ્ઞજનો દુનિયાની ઘટમાળનું ખોટાપણું જોઇ શકે છે. કર્તાના ઉદ્દગારરૂપી ભજનો એક એકથી ચઢીઆતાં અને એટલાં બધાં ઉંડાં ભાવાર્થવાળાં છે કે જેથી વાંચક અને શ્રોતા જનોનાં હૃદયમાં અલૌકિક આનંદની ખુમારી પ્રગટે છે. સર્વ દર્શનવાળાઓને સરખી રીતે ઉપયોગી હોવાથી ટુંક સમયમાં ચાર ભાગ પ્રગટ થવા પામ્યા છે.

ભાગ ત્રીજા, ચોથામાં, વર્તમાનતિર્થંકરની બે ચોવીશીઓ છે. એક વીશી છે, જે દરેક તત્વબોધ અને અધ્યાત્મજ્ઞાનથી ભરપુર છે, ભાગ ચોથામાં ઉપાધ્યાયજી શ્રીયશોવિજયજીકૃત સમુદ્રવહાણ સંવાદગ્રન્થ. પરમેષ્ટીગીતા, બ્રહ્મગીતા, નિશ્ચય વ્યવહાર ગર્ભિત સ્તવન છે, જે જ્ઞાન તથા ગુર્જર ભાષા માટે ઉપયોગી છે. ઉપરાંત ગુર્જર ભાષામાં રચેલો સંવત ૧૩૨૭ ની સાલનો સાત ક્ષેત્રનો રાસ છે. આ રાસ પ્રાચીન, યાને નરસી મહેતાના કરતાં અગાઉનો છે. (આથી અગાઉના રાસની હજુ શોધ થઇ નથી) આ રીતે ગુર્જર ભાષાની શોધમાં પૂજ્ય ગુરૂશ્રીએ પોતે પહેલવહેલી શોધ કરી છે. વિશેષ ઉપયોગી થઇ પડે તે માટે ફુટનોટમાં તેની ટીપ્પણ આપી છે.

(૪) સમાધિ સતકમ્.

આ મૂળ ગ્રન્થ ઉપાધ્યાયજી શ્રી યશોવિજયજી કૃતછે તે ઉપર મહારાજ શ્રીએ ગુર્જર ભાષામાં વિવેચન કરેલ છે વૈરાગ્યમાર્ગ અને અધ્યાત્મજ્ઞાન માટે ઉપાધ્યાયજીએ ઘણુંજ સરસ વિવેચન કર્યું છે. ઉપાધ્યાયજીના ગ્રન્થોની જેટલી પ્રશંસા કરીએ તેટલી ઓછી છે.

(૫) अनुभव पच्चीसी.

આ ગ્રન્થ પાંચ વર્ષ પહેલાંનો લખાએલો છે જેમાં અધ્યાત્મ જ્ઞાનનું

આબેહુબ વર્ણન છે. ઉપરાંત દેવ. ગુરૂ અને ધર્મ તત્વનું સરલ ભાષામાં એટલું તો સરસ વર્ણન કર્યું છે કે વાંચનારના હૃદયમાં ધર્મની ઊંડી અસર કરી શકે છે.

(૬) આત્મ પ્રદીપ.

આ ગ્રંથ મુળ શ્લોકમાં રચી તેના ઉપર સંસ્કૃતમાં ગુરૂશ્રીએ પોતેજ ટીકા કરી છે, અને તે ઉપર ગુર્જર ભાષામાં લંબાણથી વિવેચન કર્યું છે. જ્ઞાનમાર્ગનું ભાન કરાવનાર ઉત્તમ ગ્રંથ છે સમાધિ માર્ગમાં પ્રવેશ કરવા, અનંત સુખ વરવા આ ગ્રંથ અતિ ઉત્તમ સાધનભુત છે. જડવાદ સામે રક્ષણતરીકે આ ગ્રંથ છે. કેળવાએલાઓને ખાસ ઉપયોગી છે વાંચનારને ખાત્રી થશે કે તે વાંચવાથી દિવ્ય દ્રષ્ટિ ખુલે છે. પ્રદીપ તે પ્રદીપજ છે.

(૮) પરમાત્મ દર્શન.

આ ગ્રંથમાં ષટદર્શનમાં કેવી રીતે આત્મા માનવામાં આવ્યો છે તે બતાવ્યું છે અને દેવ, ગુરૂ, ધર્મ, આત્મા, કર્મ રત્નત્રય, મોક્ષ, વિગેરેનું જીનાગમોના આધારે અનુભવથી ગુર્જર ભાષામાં વર્ણન કર્યુંછે. ષટસ્થાનકોનું તેમાં પ્રમાણુ યુક્તિથી તેમજ વિદ્વતાથી ભરપુર વર્ણન છે. આત્માનું બહુ સુક્ષ્મ સ્વરૂપ સમજાય તેમ છે. ખરેખર આત્માની સિદ્ધિ કરનાર પરમાત્માનું દર્શન કરાવનાર, આ ગ્રંથ છે.

(૯) પરમાત્મ જ્યોતિ.

આ ગ્રંથમાં સમાધિનું સ્વરૂપ દેખાડવામાં આવ્યું છે. પરમાત્માના પ્રત્યેક ગુણોનું લંબાણથી વિવેચન છે, આનંદઘનજીના ૭ સ્તવનનું સ્પષ્ટ વિવેચન કર્યું છે, આત્મ શક્તિઓ ખીલવવા અદભૂત માર્ગ બતાવ્યા છે. દ્રવ્યાનુ યોગ અને આત્મજ્ઞાનથી ભરપુર આ ગ્રંથ છે, ખરેખર પરમાત્માની જ્યોતિ શું તે બતાવી આપનાર આગ્રંથ છે. મુળ ગ્રંથ (શ્લોકમાં) ઉપાધ્યાયશ્રીયશોવિજયજી કૃત છે. તે ઉપર મહારાજશ્રીએ લંબાણથી વિવેચન કર્યું છે. ગુર્જર ભાષામાં આવો અદભૂત અમુલ્ય ગ્રંથ પહેલવહેલો બહાર પડયો છે. જ્ઞાન અને યોગમાર્ગની અપૂર્વ શક્તિ ઝળકે છે ટુંકમાં મોક્ષનોમાર્ગ અલ્પ સમયમાં હાથ કરાવનાર આ ગ્રંથ છે.

(૧૦) तत्वबिंदु.

આ ગ્રંથ સિદ્ધાન્તોના વિષયોથી ભરપુર છે સૂત્રો તથા ગ્રંથોમાંથી અપૂર્વ જાણવા યોગ્ય વિષયો અત્રે દાખલ કર્યા છે અનેક શંકાઓના સમાધાન માટે આ ગ્રંથ ઉપયોગીછેકેમકે સિદ્ધાન્તો સંબંધી સારા ખુલાસા કર્યાછે.

શુદ્ધિપત્રક.

નીચેની ભુલો સુધારીને વાંચવા ભલામણ કરવામાં આવે છે.

પાનુ	લીટી	અશુદ્ધ	શુદ્ધ
૨૯૫	૭	કથચિત્	કથંચિત્
,,	૮	પજતે	એજતે
૨૯૬	૧	પુદ્ગલસ્કધરૂપ	પુદ્ગલ સ્કંધરૂપ
,,	૨	હેયછે	હોયછે
,,	૪	અનુવાદમાં	આણુવાદમાં
૨૯૮	૩	જણાવું છે	જણાવું છું
,,	૭	તિર્થંકરો	તીર્થંકરો
,,	૮	શાંખ્ય	સાંખ્ય
,,	૧૨	પચંભૂત	પંચભૂત
,,	૨૩	ક્રીયાથી	ક્રિયાથી
૩૦૨	૧૮	ઘણું	ઘણું
૩૦૪	૪	યુનાં	યૂનાં
,,	૯	કહિછે	કહેછે
,,	૧૬	અત્યંતિક	આત્યંતિક
,,	૨૭	અંન્તર	અન્તર
,,	૨૮	ગિતા	ગીતા
,,	૧૭	સુખવલી	સુખ
૩૦૫	૨૫	જીજ્ઞાશા	જીજ્ઞાસા
૩૦૭	૯	ગ્રહન	ગ્રહણ
,,	૧૧	પદર્થો	પદાર્થો
૩૧૨	૯	અસ્તય	અસ્તેય
,,	૨૧	શ્રધા	શ્રદ્ધા

શ્રીજૈન શ્વેતાંબર મૂર્તિપુજક બોર્ડીંગ.

સદ્ગૃહસ્થો! અમદાવાદ જેવા વિદ્યાના ઉત્તમક્ષેત્રમાં બોર્ડીંગની ઘણા વખતથી જરૂર હતી તે **શેઠ લલ્લુભાઇ રાયચંદ** તથા બીજા સદ્ગૃહસ્થોએ મળી **મુનિમહારાજ શ્રીબુદ્ધિસાગરજીના** સદુપદેશથી પુરી પાડેલી છે. આ બોર્ડીંગ સંવત ૧૯૬૨ના આસો સુદી ૧૦, વિજયા દશમીના શુભ દિવસે સ્થાપન કરવામાં આવી છે. તેની સ્થાપનાની શુભ ક્રીયા મરહુમ **શેઠ જેસંગભાઇ હઠીસંગના** શુભ હસ્તે કરવામાં આવી હતી. હાલમાં આસરે ૪૦ ગામના મળી સો જેટલી મોટી સંખ્યામાં વિદ્યાર્થીઓ તેનો લાભ લે છે. દરરોજ એક કલાક તેમને ધાર્મિક શિક્ષણ અપાય છે તથા તેઓની નીતિ તથા આચાર વિચાર ઉપર પણ બનતી સંભાળ રાખવામાં આવે છે, કેળવણીનો ફેલાવો કરવાને અને વિદ્યાર્થીઓને ભણવામાં સહાય આપવાને બોર્ડીંગ જેવી સંસ્થા એ ઉત્તમમાં ઉત્તમ યોજના છે. આ જે બોર્ડીંગ હાલમાં અમદાવાદમાં ચાલે છે તેનું ફંડ પ્રમાણમાં ઘણું નાનું છે અને તેથી આવકના સાધનો પણ બોર્ડીંગ જેવી સંસ્થા માટે પુરતાં નથી. આવી સંસ્થા માટે એક મોટા ફંડની જરૂર છે તેમજ તેને એક સારા હવાવાળા અને વિદ્યાર્થીઓને બધી રીતે અનુકુળ થઈ પડે એવી કસરતશાળાવાળા મકાનની પણ ખાસ જરૂર છે. ઘણા વિદ્યાર્થીઓને જગ્યાના તથા ફંડના અભાવે પાછા કાઢવામાં આવે છે. જો તેનું ફંડ વધે તો ઉપર જણાવેલો લાભ પણ મળી શકે અને એક સારૂં મકાન પણ તે વાસ્તે ખરીદી કે બંધાવી શકાય.

આ કામ કોઈ અમુક વ્યકિત કે જ્ઞાતિનું નથી; પણ આખા જૈન સંઘનું છે. દરેક જૈને આ કાર્યમાં પોતાનાથી બનતી મદદ કરવી ઘટે છે.

"પંચકી લકડી અને એકકા બોજ" તે પ્રમાણે લગ્ન આદિ જુદે જુદે પ્રસંગે દરેક સામાન્ય મનુષ્ય પણ "ફુલ નહિ તો ફુલની પાંખડી" જે પોતાનાથી બને તે પ્રમાણે આ સંસ્થાને મદદ કરતા રહેતો ઘણા થોડા વખતમાં આ બોર્ડીંગમાં ઘણો સુધારો વધારો થઇ શકે.

વળી આ બોર્ડીંગને મદદ કરવાને એક બીજો પણ ઉત્તમ માર્ગ છે તે એક બોર્ડીંગના લાભાર્થે આ "બુદ્ધિપ્રભા" નામનું માસિક ગયા એપ્રીલની ૧૫ મી તારીખથી નીકળે છે. તેમાં **મુનિ શ્રી બુદ્ધિસાગરજીના** તથા બીજા કેટલાક વિદ્વાનોના લેખો પ્રગટ થાય છે. આ માસિકમાંથી જે નફો રહેશે તે બધો બોર્ડીંગને મલવાનો છે. માટે આપ જરૂર તે નિમિત્તે એક રૂપિયો ખરચશો. એક રૂપિયામાં તમે આવી ઉત્તમ સંસ્થાને લાભ આપવાનો હિસ્સો આપી શકશો માટે તેના ગ્રાહક થઇ આભારી કરશો તથા પોતાના મિત્ર મંડળને તેના ગ્રાહક થવા ભલામણ કરશો એવી આશા રાખીએ છીએ. લી.

વકીલ મોહનલાલ ગોકળદાસ બી. એ. એલ. એલ. બી.
ઓનરરી સેક્રેટરી, શ્રીજૈન શ્વેતાંબર મૂર્તિપૂજક બોર્ડીંગ.